

На Всеукраїнський конкурс авторських програм
практичних психологів і соціальних педагогів
«Нові технології у новій школі»
у номінації «Корекційно-розвиткові програми»

Корекційно – розвіткова програма
«Корекційні заняття з молодшими підлітками
на розвиток пізнавальних процесів»
(для роботи із здобувачами освіти 10 – 12 років)

Іліщук Ольги Степанівни
практичного психолога
Ягільницького опорного закладу загальної
середньої освіти I-III ступенів
Нагірянської сільської ради
0967743432
Ilisukolga9@gmail.com

2023

Заявка
на участь у Всеукраїнському конкурсі
авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів
«Нові технології у новій школі»

Іліщук Ольга Степанівна

(практичний психолог)

Автор Іліщук Ольга Степанівна направляє на участь у Всеукраїнському конкурсі авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів «Нові технології у новій школі» у номінації «Корекційно-розвиткові програми» програму «Корекційні заняття з молодшими підлітками на розвиток пізнавальних процесів» (для роботи із здобувачами освіти 10 – 12 років).

Апробацію програми проведено з 03.10. 2022р. по 22.05. 2023р. у Ягільницькому ОЗЗСО I-III ступенів Нагірянської сільської ради.

Кількість учасників: 24 осіб.

Автор

(підпис)

22.11. 2023р.

Анотація на корекційно-розвиткову програму

«Корекційні заняття з молодшими підлітками на розвиток пізнавальних процесів» (автор – Іліщук Ольга Степанівна, практичний психолог Ягільницького ОЗЗСО I – III ступенів Нагірянської сільської ради).

Довготривалий стрес, який переживають зараз усі українці через війну, призводить до руйнування тих відділів нашого мозку, які відповідають за запам'ятовування, увагу, уяву, мислення. Звідси й виникає послаблення когнітивних навичок і, зокрема, пам'яті. Важче сприймаються великі обсяги текстів, а слова під час мовлення взагалі можуть “вилітати” з голови.

Усі ми, напевне, зустрічали або знаємо людей, що мають хорошу пам'ять. Їм диктують номер телефону, вони його запам'ятовують і в майбутньому, коли захочуть, не розшукуючи його в контактах і не записуючи номер на папірці, можуть набрати абонента. Часто ці люди мають різні види хорошої пам'яті. Хтось добре пам'ятає тільки імена й прізвища, хтось — номери телефонів, а інші — просто неймовірно ерудовані. Їх просять назвати номер телефону, історичну дату або ще якийсь факт, і вони, раз! — і відповідають. Це вражає й справді дещо дратує. Чому для них це так легко?

У сучасній психології прийнято вважати, що психічні процеси тісно взаємопов'язані і, строго кажучи, зливаються в один цілісний процес, властивість під назвою «психіка». Поділ свідомості на психічні процеси умовно, воно не має теоретичного обґрунтування. В даний час у науці розробляються інтегративні підходи до психіки, і класифікація психічних процесів має швидше педагогічну і пропедевтичну цінність, спадну по мірі розвитку науки.

Взаємозв'язок психічних процесів виражається, наприклад, у тому, що сприйняття неможливо без пам'яті, запам'ятовування неможливе без сприйняття, а мислення без уваги. Є такі пізнавальні процеси: відчуття, сприйняття, мислення, свідомість, пам'ять, уява, мова.

У програмі проаналізовано теоретичні підходи та результати експериментального дослідження пізнавальної активності, а також її розвиток у процесі навчання. Показано, що розвиток пізнавальної активності у процесі навчання суттєво змінює уявлення вчителів про вікові можливості засвоєння знань і закономірності психічного розвитку здобувачів освіти. Доведено, що молодші підлітки середніх класів при правильній організації процесу навчання можуть досягти рівня теоретичних узагальнень.

Психологічний супровід дітей від самого початку навчання в школі дає змогу здійснювати динамічне спостереження, моніторинг розвитку сфер пізнання, почуттів та емоцій учнів. Однією із форм психологічного супроводу дітей у закладі є розвивальні заняття. Робота з корекції пізнавальної сфери в середньому навчальному закладі проводиться з метою вдосконалення психічних процесів, що забезпечують успішність навчальної діяльності. Корекційні заняття спрямовані на розвиток недостатньо сформованих сторін психічних процесів дитини.

Запропоновані розвивальні заняття можна проводити для дітей, які мають низький чи високий рівень розвитку психічних процесів відповідно до діагностування.

Заняття проводяться емоційно в ігровій формі та з ігровою мотивацією. Тому в даній програмі широко використовуються різноманітні ігри (сюжетно-рольові, дидактичні, з правилами), ігрові завдання, вправи. Запропоновані в програмі завдання не є новими. Їх широко використовують на практиці, більшість з них апробовані в практичній роботі. Деякі з них є модифікаціями відомих психологічних методик та стандартизованих тестів. Ці методики можуть служити для поглибленого вивчення та для корекції пізнавальних процесів дитини.

Цільовою аудиторією програми є здобувачі освіти 10 – 12 років.

Кількість учасників до 15 осіб у одній групі.

Корекційно – розвиткові заняття з розвитку пізнавальних процесів об'єднані певною послідовністю:

1. Вступне.

2- 6 . 4 заняття спрямовані на розвиток уяви і фантазії.

7 – 10. За ними йде блок із 4 занять спрямованих на розвиток концентрації та обсягу уваги із супутнім удосконаленням здатності до переключення та розподілу уваги.

11 – 14. Наступні 4 заняття присвячені розвитку пам'яті й поліпшенню якості відтворення об'єктів запам'ятовування.

15 -17. Три заняття з розвитку й активізації розумових процесів

18. Підсумкове.

Корекційно-розвивальні заняття із здобувачами освіти слід проводити два рази на місяць, починаючи з вересня.

Загальна кількість занять – 18.

Тривалість одного заняття: 35-40 хв.

Очікувані результати: після реалізації занять у здобувачів освіти середнього шкільного віку підвищиться рівень просторової, дивергентної та творчої уяви, збільшиться творча активність. Діти зможуть швидше зосереджувати, переключати та розподіляти увагу. Зможуть більше запам'ятовувати та швидше встановлювати логічні зв'язки, узагальнювати та абстрагувати.

Зміст

Заявка на участь у Всеукраїнському конкурсі «Нові технології у новій школі»
авторських просвітницьких програм практичних психологів і соціальних педагогів 2

Анотація на корекційно-розвиткову програму «Корекційні заняття з молодшими
підлітками на розвитку пізнавальних процесів» -----3

1.	Передмова-----	6
2.	Теоретичні основи програми-----	7
3.	Науково-методичне обґрунтування програми-----	19
4.	Структура та зміст програми-----	21
5.	Конспекти занять-----	25
	Заняття 1 (Вступне)-----	25
	Заняття 2 -----	28
	Заняття 3-----	31
	Заняття 4 -----	35
	Заняття 5 -----	38
	Заняття 6 -----	41
	Заняття 7 -----	44
	Заняття 8 -----	47
	Заняття 9 -----	52
	Заняття 10 -----	56
	Заняття 11-----	59
	Заняття 12-----	62
	Заняття 13-----	64
	Заняття 14-----	68
	Заняття 15-----	69
	Заняття 16-----	73
	Заняття 17-----	74
	Заняття 18-----	81
6.	Перелік необхідних матеріалів та обладнання для реалізації програми -----	86
7.	Терміни та етапи реалізації програми -----	86
8.	Очікувані результати -----	86
9.	Список використаних джерел-----	87
10.	Додатки до занять -----	88

1. Передмова

«Запам'ятовувати вміє той, хто вміє бути уважним.» Джонсон С.

Ситуація, яку переживає Україна впродовж останніх років, сформована низкою надзвичайних та екстремальних подій, які є травмуючими для різних верств населення.

Особливих випробувань зазнають військовослужбовці та їхні родини, мирні жителі, що перебувають у зоні воєнних дій, переселенці. У цих людей може погіршитися фізичне і психічне здоров'я, загострюються наявні проблеми та з'являються нові, їм важко адаптуватися в складних обставинах. Однією з найбільш незахищених та вразливих категорій населення, яка гостро реагує на вплив стресових чинників, є діти.

Наслідки сильного стресу проявляються і в поведінці дитини, і у змісті її ігор, фантазій, і у емоційних станах, позначатимуться на пізнавальних процесах, включаючи хронічні, соматичні захворювання.

Пізнавальна діяльність – це процес відображення в мозку людини предметів та явищ дійсності. Вона складається із серії пізнавальних психічних процесів: відчуття, сприймання, уваги, пам'яті, уяви, мислення і мовлення. Відображення реальності в людській свідомості може відбуватися на рівні чуттєвого та абстрактного пізнання.

Чуттєве пізнання характеризується тим, що предмети і явища об'єктивного світу безпосередньо діють на органи чуття людини – її зір, слух, нюх, тактильні та інші аналізатори і відображаються у мозку. До цієї форми пізнання дійсності належать пізнавальні психічні процеси відчуття та сприймання.

Вищою формою пізнання людиною є абстрактне пізнання, що відбувається за участю процесів мислення та уяви. У розвиненому вигляді ці пізнавальні процеси властиві тільки людині, яка має свідомість і виявляє психічну активність у діяльності. Істотною особливістю мислення та уяви є опосередкований характер відображення ними дійсності, зумовлений використанням раніше здобутих знань, досвіду, міркуваннями, побудовою гіпотез тощо. Об'єктом пізнання у процесах мислення та уяви є внутрішні, безпосередньо не дані у відчуттях об'єктів, закономірності явищ та процесів.

Важливу роль у пізнавальній діяльності людини відіграє пам'ять, яка своєрідно відображає, фіксує й відтворює те, що відображається у свідомості у процесі пізнання.

Пізнання предметів та явищ об'єктивної дійсності, психічного життя людини здійснюється всіма пізнавальними процесами. Підґрунтям розумового пізнання світу, яким би складним воно не було, є чуттєве пізнання. Разом з тим сприймання, запам'ятовування, відтворення та інші процеси неможливі без участі в них розумової діяльності, переживань та вольових прагнень. Але кожний з цих процесів має певні закономірності й постає у психічній діяльності або як провідний, або як допоміжний.

Стрес від війни накопичується і впливає на всі системи організму, і пам'ять не виключення. Коли пам'ять постійно підводить, це може лякати, але є гарна новина — її можна тренувати та покращувати.

Теоретичні основи програми

Важливою функцією психічної діяльності є орієнтування. До певної міри її виконують і забезпечують не тільки всі психічні процеси, а й властивості особистості. Однак максимальне навантаження при цьому припадає на пізнавальні процеси: на відчуття, сприймання і на безпосередньо пов'язані з ними пам'ять та увага.

Відчуття і сприймання належать до елементарних пізнавальних процесів. Ця традиційна їхня характеристика справедлива тільки порівняно з понятійним та гіпотетико-теоретичним мисленням. Відчуття і сприймання є регуляторами життєдіяльності індивіда у відповідь на подразники, які діють у певний відрізок часу, а пам'ять – відтворює те, що було в минулому досвіді. І результати, і самі ці процеси можуть у людини стати усвідомленими або ж бути несвідомими, однак їхньою незмінною функцією залишається орієнтування в стані організму і сигналізація про відносини з об'єктивним світом на основі його відображення.

Увага як форма психічної діяльності людини.

У кожний окремий момент нашого життя на нас діють численні стимули із зовнішнього та внутрішнього світу. Проте біологічно і соціально важливим для людини є здатність найбільш яскраво відобразити один, максимум кілька з них. У цьому випадку кажуть, що людина звернула увагу на щось.

Увага – це форма психічної діяльності людини, яка виявляється у її спрямованості та зосередженості на певному об'єкті з одночасним абстрагуванням від інших. Стосовно природи та місця уваги в системі психічних явищ існують різні точки зору. Так, наприклад, одні вчені вважали увагу самостійним психічним процесом, другі – лише складовою частиною інших психічних процесів. Увага конче потрібна кожній людині для виконання навчального чи трудового завдання. Особливого значення увага набуває у засвоєнні нового знання. З цього приводу К.Ушинський зазначав, що це основні ворота до свідомості „єдині двері нашої душі”, через які входять до нас усі відомості про навколишній світ, чуттєві дані і знання. П.Каптерев підкреслював: „Навчити неухважного – все одно що наповнювати водою діжку без дна”.

Увага обумовлює вибірковість, свідомий чи напівсвідомий вибір інформації, що надходять від органів чуття. Об'єктом уваги може бути як предмет зовнішнього світу, на який спрямований акт пізнання, так і власна психічна діяльність, коли людини заглиблена у свої думки, переживання чи аналіз своїх вчинків або поведінки інших.

Функції уваги:

- 1.Відбір значущих подразників, тобто тих, що відповідають актуальному стану людини, найважливіших з її точки зору у даній ситуації.
- 2.Ігнорування (гальмування) несуттєвих впливів.
- 3.Регуляція і контроль перебігу діяльності, утримання, збереження і виконання дії доти, поки не буде отриманий результат.

Увага характеризується певними особливостями та параметрами, які в основному є характеристикою людських здібностей та можливостей.

Характеристики уваги:

- 1.активність: мимовільна і довільна;
- 2.напрвленість: зовнішня і внутрішня;
- 3.широта: об'єм і розподіл;
- 4.переключення: легке і важке;
- 5.інтенсивність: висока і низька;
- 6.стійкість: стійка і нестійка.

Увага у різних людей або у однієї і тієї ж людини, але у різний час і в різних умовах відрізняється деякими особливостями або якостями. Дослідження відомих психологів Б. Теплова і В. Небиліцина показали, що якості уваги залежать від властивостей нервової системи людини. Виявилось, що людям із слабкою нервовою системою додаткові подразники заважають зосередитися, а з сильною – навпаки, навіть підвищують концентрацію уваги. В основі мимовільної уваги лежить орієнтувальний рефлекс організму, що зумовлюється змінами у навколишньому середовищі, специфічними рисами об'єкта відображення, а також внутрішнім станом суб'єкта. Наприклад, нову театральну афішу скоріше помітить людина, яка цікавиться театром, водночас не помітивши оголошення про футбольний матч.

Довільна увага зумовлюється метою діяльності, тими завданнями, що їх ставить перед собою людина; вона є наслідком свідомих зусиль людини, вияву її інтелекту і волі. Саме дякуючи наявності довільної уваги людина може „виймати” з пам'яті потрібні їй дані, вирізняти головне і суттєве, приймати правильні рішення, виконувати завдання, що постають під час її діяльності.

Існує ще один вид уваги – післядовільна –це увага, яка спершу підтримується вольовими зусиллями, тобто була довільною, а потім індивід так захопився роботою, що йому важко від неї відірватися. Вона характеризується тривалою зосередженістю, з нею обґрунтовано пов'язують найбільш інтенсивну і плідну розумову і творчу працю, високу продуктивність усіх видів праці.

Зовнішня увага проявляється у зовнішніх діях людини, вона спрямована на теоретичне і практичне оволодіння навколишнім середовищем.

Внутрішня увага виявляється у наших внутрішніх діях, наприклад, розв'язання задач „в голові”, самоспостереження тощо. Характеристика видів уваги. Види уваги Умови виникнення. Окремі характеристики механізми мимовільна дія сильного контрастного чи значущого подразника. Мимовільність, легкість виникнення чи переключення. Рефлекс „Що таке” чи домінанта, що характеризує більш чи менш стійкий інтерес особистості довільна прийняття задачі та поставлення мети. Направленість згідно із задачею.

Потребує вольових зусиль. Втомлює. Вирішальна роль другої сигнальної системи - післядовільна входження у діяльність і виникаючий у зв'язку з цим інтерес зберігається цілеспрямованість, знімається напруженість. Домінанта, що характеризує інтерес, який виник у процесі цієї діяльності.

До основних властивостей уваги відносять такі:

-обсяг уваги – це кількість об'єктів, на яких ми можемо одночасно зосередитися.

Людина не може одночасно охопити усі предмети або явища, що її цікавлять. Люди мають значні відмінності у діапазоні уваги. Наприклад, дитина дошкільного віку може зосередити свою увагу лише на двох-трьох предметах, тоді як доросла людина – на чотирьох-шести одночасно. Також у людей одного віку спостерігаються відмінності у обсязі уваги, що пов'язано із фізіологічним станом організму, так і з набутим раніше досвідом.

Можна збільшити об'єм уваги, об'єднуючи предмети у групи, і таким чином зменшуючи кількість об'єктів, що сприймаються як окремі одиниці.

-інтенсивність уваги – це сила, з якою певна особа здатна зосереджуватися на предметі чи явищі. Інтенсивність уваги, в основному, тим більша, чим менший її об'єм. Зосередження уваги втомлює людину, тому вона не здатна зберігати її довго.

Із суб'єктивної точки зору відмінності в інтенсивності уваги сприймається як більша чи менша міра заглиблення у діяльність, поглинання нею. Об'єктивно ж рівень інтенсивності уваги дає змогу оцінити електроенцефалограма.

-стійкість уваги – виявляється у тривалості її зосередження на об'єкті. Ця властивість уваги залежить як від індивідуальних особливостей суб'єкта – таких як сила нервових процесів, ставлення до справи, набутих звичок, так і від характеру діяльності та особливостей об'єкта, на який скеровано увагу. Коли ми стежимо за сірою і монотонною площиною, на якій нічого не відбувається, то увага швидко згасає. Коли ми спостерігаємо за якоюсь дією, наприклад, цікавим фільмом, то зможемо зберегти зосередженість уваги протягом тривалого часу.

-розподіл уваги – це здатність зосереджувати увагу на кількох об'єктах одночасно. За свідченнями очевидців, Наполеон міг диктувати своїм секретарям сім різних важливих дипломатичних документів одночасно.

-переключення уваги – це довільне перенесення уваги з одного об'єкта на інший. Переключення уваги залежить від рухливості нервових процесів – швидкості зміни збудження гальмуванням. Інертність нервових процесів ускладнює переключення уваги. Залежить переключення уваги і від характеру об'єктів – адже завжди важко переключити увагу від сильного подразника до більш слабкого. Проте увага швидше та легше переключається від менш значущого для особистості об'єкта на більш значущий. Ці та інші параметри уваги вдосконалюються в процесі перебігу конкретних видів діяльності: гри – у дітей;

навчання – в здобувачів освіти;

праці – у дорослих.

Розвиток уваги, прийоми керування увагою.

При виготовленні рекламної продукції, плануванні ділової розмови або підготовці публічного виступу необхідно враховувати закономірності функціонування уваги

людини. Важливе значення при цьому мають фактори, що привертають та посилюють нашу увагу.

Фактори, що привертають та посилюють увагу:

характеристики зовнішнього поля людини:

- інтенсивність стимулу не лише абсолютна, а й відносна;
- контраст;
- новизна абсолютна і відносна;
- рух або зміни у просторі.

характеристики внутрішнього поля людини:

- значущість;
- почуття;
- вплив минулого досвіду;
- певні очікування;
- інтереси, спрямованість;
- структура діяльності.

Протягом життя людини її увага не є однаковою. У новонародженої дитини до 10 місяців існує лише мимовільна увага. Стійкість уваги дитини вимірюють за тривалістю гри: 6 міс. – 14 хв., 6 р. – 1,5 год.

Динаміка розвитку уваги людини у дорослому віці за даними досліджень: найбільший об'єм уваги – 33 р., найлегше переключення – 29р., найбільша стійкість – 34 р., найкраща вибірковість – 29 р.

Щоб навчитися керувати власною увагою, ми повинні виробити сильне і тривале зацікавлення, виконувати вправи із концентрації уваги (в тому числі й у несприятливих умовах), звикати до факторів, що ускладнюють зосередження. Корисно навчитися концентрувати увагу й не відволікатися при наявності заважаючих факторів – шуму, сторонніх розмов тощо. При цьому слід пам'ятати, що втома, дефіцит сну різко знижують увагу.

Щоб вміти керувати увагою інших людей, то пропонується спочатку викликати

мимовільну увагу слухача (розмова має спиратися на зацікавленість) і лише потім переходити до питань, що вимагають свідомого зосередження.

У людини, яка звикла працювати уважно, поступово формується динамічний стереотип, який значно полегшує виникнення центру оптимального збудження у звичних робочих умовах. Стан нервової діяльності, пов'язаної з увагою, виявляється у зовнішності людини: у специфічній позі, особливій міміці, за якою легко спостерігати і за якою можна зробити висновок, наскільки уважна людина. Для пози уваги характерна загальмованість рухів, спрямованість органів чуття на об'єкт уваги. Якщо ж людина заглиблена у свій внутрішній світ, то у неї „відсутній” погляд – розведення осей очей.

Творці реклами активно використовують у своїй продукції знання факторів, що привертають та посилюють увагу.

Види пам'яті, її індивідуальні особливості.

Пам'ять існує в усіх живих істот. Отримано дані, що свідчать про здатність запам'ятовувати навіть у рослин. Загалом, пам'ять – це механізм фіксації інформації живим організмом. Пам'ять – це запам'ятовування, збереження і подальше відтворення індивідом його досвіду.

Пам'ять виступає необхідною умовою єдності людської психіки. Її значення в житті людини величезне. Будучи однією з найважливіших характеристик всіх психічних процесів, пам'ять забезпечує єдність і цілісність людської особистості.

Якби людина була позбавлена пам'яті, вона б не змогла ні вчитися, ні працювати, ні отримати елементарні побутові звички. Своїм вмінням пристосовуватися до різноманітних умов життя людина завдячує пам'яті. Завдяки пам'яті про минулі події й переживання ми маємо відчуття неперервності свого розвитку і всього життя в цілому, не дивлячись на зміну людей і обставин навколо нас.

Механізми пам'яті ще досі залишаються маловивченими. Фізіологи пов'язують процес зберігання інформації з утворення нервових зв'язків, біохіміки – зі зміною складу РНК та інших біохімічних структур. Одна з цікавих теорій пам'яті – асоціативна теорія пам'яті. Асоціація – обов'язковий принцип усіх психічних утворень. Суть механізму асоціації – у встановленні зв'язку між враженнями, що одночасно виникають у свідомості. Залежно від умов, необхідних для їх утворення, асоціації поділяються на три види:

-асоціації за суміжністю – це відображення в психіці людини зв'язків між предметами та явищами, які йдуть одні за одним у часі (суміжність у часі) або перебувають поряд у просторі (суміжність у просторі). Асоціації за суміжністю виникають під час згадування подій, свідком яких була людина, у разі заучування навчального матеріалу тощо.

-асоціації за схожістю – наявна тоді, коли у психіці відображено зв'язки між предметами, схожими між собою у певному аспекті (помилкове сприйняття незнайомої людини як знайомої).

-асоціації за контрастом – утворюються під час відображення у психіці людини предметів і явищ об'єктивної дійсності, пов'язаних між собою протилежними ознаками (високий – низький, швидкий – повільний, веселий – сумний тощо).

Особливим різновидом асоціацій є породжені потребами пізнавальної діяльності причинно-наслідкові асоціації, які відображають не лише збіг подразників у часі та просторі, їхню схожість і відмінність, а й причинні залежності між ними. Причинно-наслідкові асоціації є базовими щодо міркувань та логічних побудов.

Пам'ять поділяється на прижиттєву і генетичну. Генетична пам'ять нині є мало вивченою, але за її допомогою проходить спадково обумовлена регуляція психічних реакцій та дій людини, пов'язаних перш за все з природженими інстинктами самозбереження та розмноження. Носіями генетичної пам'яті є молекули ДНК.

Носіями прижиттєвої пам'яті є молекули РНК.

Класифікацію видів прижиттєвої пам'яті можна здійснити, виходячи з:

- участі волі у процесі запам'ятовування: мимовільна, довільна;
- тривалості збереження інформації: короткочасна, довготривала, оперативна, сенсорна;
- специфіки предмета запам'ятовування: рухова, емоційна, образна, словесно-логічна.

Коли ми запам'ятовуємо певну інформацію без свідомого наміру її запам'ятати, не докладаючи жодних зусиль, то це прояв мимовільної пам'яті.

Коли ж внаслідок власного рішення ми робимо свідомі зусилля, щоб щось запам'ятати, то це довільна пам'ять.

Тривалість збереження інформації у сенсорній пам'яті – частки секунди, у короткочасній – десятки секунд, у довготривалій – десятиліття.

Короткочасна пам'ять дозволяє людині опрацьовувати величезний обсяг інформації, не перевантажуючи мозок завдяки тому, що вона відсіює усе непотрібне, а залишає потенційно корисне, необхідне для вирішення актуальних проблем (оперативна пам'ять).

Першою у новонародженої дитини розвивається рухова (кінетична) пам'ять – здатність до запам'ятовування й відтворення різноманітних рухів. Саме нею ми користуємося, коли вчимося в закладі, займаємося в гуртках, ходимо на спортивні секції. Майже одночасно з руховою формується емоційна пам'ять, яка зберігає пережиті людиною почуття та емоційні стани. Вона відповідає за відтворення певного чуттєвого стану при повторному впливові цієї ситуації, у якій це емоційне ставлення виникло вперше. Особливості цього виду пам'яті полягають у швидкості формування відбитків, їх особливій міцності та мимовільності відтворення. Дослідники доводять, що такий вид пам'яті є вже у шестимісячної дитини, а добре вона сформована вже у віці 3-9 років. Наступною формується образна пам'ять, яка відповідає за

запам'ятовування і відтворення обличь, пейзажів, малюнків, запахів. Залежно від аналізатора, який домінував у формуванні образу, можна виділити п'ять підвидів образної пам'яті: зорова, слухова, дотикова, нюхова, смакова.

Найскладнішим видом пам'яті, притаманним лише людині, вважають семантичну або словесно-логічну пам'ять. Вона відповідає за запам'ятовування думок, висловлених вербально, а також створює умови для сприймання логічних зв'язків, висловлених в усній та письмовій мові, у тому числі на мові точних наук – з математичними та логічними символами. Цей вид пам'яті формується та досягає розквіту у 10-13 років, у людей після 18-19 років цей вид пам'яті формується остаточно.

Особливості пам'яті конкретної людини зумовлені взаємодією цілого ряду факторів, серед яких:

- особливості нервової системи;
- особливості середовища;
- тип особистості;
- характер діяльності тощо.

Так, здатність до запам'ятовування різного роду інформації залежить від того, яка з півкуль головного мозку є домінантною. Якщо ліва – то ефективною є семантична пам'ять (на логіку доказів, терміни, схеми тощо), якщо ж права – зорова та рухова пам'ять (на малюнки, послідовність дій тощо).

Індивідуальні особливості обумовлюють існування різних типів пам'яті.

Відмінності виявляються у тому, за допомогою яких аналізаторів відбувається запам'ятовування та відтворення матеріалу: зорова, слухова, рухова тощо. Чисті типи пам'яті досить рідкісні, більш поширеними є змішані типи: зорово-слуховий, рухово-слуховий тощо. Розвиток пам'яті залежить і від професійної діяльності людини (у акторів – емоційна, у співаків – слухова).

Найважливішими рисами, що визначають продуктивність пам'яті людини є: об'єм, швидкість, точність, тривалість, готовність до відтворення.

Фактори, що визначають продуктивність пам'яті:

- суб'єктивні: тип запам'ятовувань, попередній досвід, установка, інтерес, стан організму;
- об'єктивні: кількість матеріалу, зовнішнє середовище, характер матеріалу (осмисленість, зв'язаність, зрозумілість, наочність, ритмічність).

Існують люди з унікальними характеристиками пам'яті (Наполеон, академік Йоффе).

Розрізняють такі головні процеси пам'яті:

-запам'ятовування – це утворення й закріплення тимчасових нервових зв'язків. Чим складніший матеріал, тим складніші й ті тимчасові зв'язки, які утворюються, підґрунтя запам'ятовування;

-зберігання – полягає у ступені збереження обсягу і змісту інформації впродовж тривалого часу. Для збереження потрібне періодичне повторення;

-відтворення – є показником міцності запам'ятовування й водночас наслідком цього процесу. Причиною для відтворення є активація раніше утворених тимчасових нервових зв'язків у корі великих півкуль головного мозку;

-забування – втрачається чіткість запам'ятованого, зменшується його обсяг, виникають помилки у відтворенні, воно стає неможливим і, нарешті, унеможлиблюється впізнання.

Я мислю, отже, я існую.

Р.Декарт, філософ, мислитель, математик

Поняття мислення та прийоми його вдосконалення.

Наша психічна діяльність не обмежується відображенням стимулів зовнішнього середовища. Щоб жити, людина постійно повинна створювати та реалізовувати програми цілеспрямованої поведінки. Це неможливо без аналізу, прогнозування, прийняття рішення, зіставлення отриманого результату з очікуванням тощо. Так у процесі еволюції у людини розвинулася здатність мислити.

Мислення – це психічний процес відкриття нового знання (у тому числі й суб'єктивного), вирішення проблем на основі переробки інформації. Неправильно називати мисленням наші найпростіші усвідомлені реакції.

Мислення являє собою здатність орієнтуватися у нових для нас даних, здатність розуміти їх. Мислення – це здатність пізнавати причини того, що існує, відносин та взаємозв'язків між предметами, явищами, подіями. Завдяки мисленню людина не повинна кожен раз перед здійсненням якоїсь дії проводити проби, йти від помилки до помилки. Думаючи людина вже наперед знає чи передбачає, що у неї вийде.

Матеріал для мислення людина отримує з чуттєвого пізнання. Початковим моментом мислення є проблемна ситуація, що включає конфлікт між тим, що дано суб'єкту, і тим, чого він повинен досягнути.

До характеристик проблемної ситуації відносять:

-мету (ціль);

-умови, у яких задається дана мета;

-потребу у досягненні мети;

-недостатність стандартних способів вирішення, які впливають безпосередньо з умов.

Проблемну ситуацію називають „стимулом” розумової активності. В результаті

аналізу проблемної ситуації виникає задача. Задача – це ціль, поставлена в певних умовах. Виділення задачі означає, що вдалося хоча б приблизно відокремити відоме від невідомого. Важливим етапом у процесі мислення є виникнення гіпотези, яка виникає на основі отриманої інформації, аналізу даних та сприяє перебігу думки, переходячи в план вирішення. У виникненні гіпотези виявляються творчі можливості особистості.

Схема вирішення задачі:

Умови виникнення ----- проблемна ситуація;

Процес----- мислення;

Прийоми----- аналіз, синтез, порівняння, узагальнення;

Результат ----- продукти мислення;

Форми реалізації ----- судження, поняття, умовиводи.

Схема етапів розумової дії:

Задача

усвідомлення запитання поява асоціації

відсів асоціацій, поява припущення

перевірка підтвердилася (не підтвердилася)

поява нового припущення

перевірка підтвердилася

вирішення задачі

дія

Класифікація видів мислення:

1.За формою: наочно-образне, наочно-дійове, абстрактно-логічне.

2.За характером поставлених задач: теоретичне, практичне.

3.За мірою розгорнутості: дискурсивне, інтуїтивне.

4.За мірою новизни та оригінальності: продуктивне і репродуктивне.

5.За спрямованістю: реалістичне і аутистичне.

Наочно-дійове мислення – розв’язання завдання безпосередньо включається в саму діяльність. Особливо потрібне воно в тих випадках, коли найбільш ефективно розв’язання завдання можливе саме в процесі практичної діяльності.

Наочно-образне мислення виявляється у тому, що людина оперує образами предметів і явищ, аналізуючи, порівнюючи чи узагальнюючи у них істотні ознаки. Воно наявне і у вищих тварин. В образі може бути зафіксовано одночасно бачення

предмета з кількох точок зору. Важлива особливість образного мислення – встановлення незвичних, неймовірних поєднань предметів та їх властивостей.

Словесно-логічне мислення – відбувається у словесній формі за допомогою понять. Саме цей різновид мислення дає змогу виявляти загальні закономірності природи і суспільства, на рівні найвищих узагальнень розв’язувати завдання, будувати наукові теорії і гіпотези.

На підставі міри новизни та оригінальності виділяють творче і відтворююче мислення (продуктивне і репродуктивне). Багато задач розв’язуються шляхом застосування правил, тоді ми маємо справу із відтворюючим мисленням. Творче мислення (або власне мислення) вважається найціннішою формою мислення.

Відповідно до міри розгорнутості процесу мислення виділяють дискурсивне та інтуїтивне мислення.

При інтуїтивному мисленні людина не може пояснити, яким чином вона дійшла до тих чи інших висновків, і тому не спроможна підтвердити їхню правильність як для самої себе, так і для інших.

При дискурсивному виді мислення ми чітко усвідомлюємо етапи розумового процесу на шляху до якоїсь думки чи переконання, можемо переказати їх, і таким чином перевірити (логічне розв’язання математичної задачі).

Реалістичне мислення спрямоване на зовнішній світ, регулюється логічними законами. Аутистичне (егоцентричне) пов’язано з реалізацією бажань людини (видає бажане за дійсне), для нього характерним є неможливість прийняти думку іншої людини.

У сучасній прикладній психології велику увагу приділяють вивченню індивідуальних особливостей мислення.

Найважливіші характеристики мислення:

швидкість – темп діяльності мислення, пов’язаний з інтенсивністю розумової діяльності та у деякій мірі з темпераментом;

діапазон – сфера поширення думки;

самостійність – незалежність власної думки;

критичність – об’єктивна оцінка своїх думок;

глибина – здатність аналізувати, порівнювати, знаходити суттєве;

гнучкість – пластичність, спонтанність мислення;

допитливість – потреба завжди шукати найкраще рішення.

Ці характеристики мислення не лише індивідуальні, а й змінюються з віком. Для того, щоб удосконалити власне мислення (за М. Гживак - Качинською) необхідно:

-мислити треба вчитися впродовж усього життя;

-найінтенсивніше мислення функціонує, коли ми зустрічаємо перешкоди у своїх діяльності;

-без життєвих труднощів не було б власне мислення, не розвивалися б ні інтелект, ні характер;

-не можна одразу застосовувати першу ж ідею при розв'язанні складної проблеми, потрібно сформулювати ще і інші варіанти, розглянути усі й вибрати той, який на ваш погляд найдоречніший;

-необхідно визначити, які будуть наслідки, і лише після цього приступати до реальних дій.

Уява і фантазія як психологічна реальність, феномен та процес.

Уява - психічний процес, який виявляється у створенні людиною на основі її попереднього досвіду образів об'єктів, яких вона безпосередньо не сприймає у даний момент. І є пізнавальним процесом, специфіка якого полягає в переробленні минулого досвіду людини, що зберігається у вигляді образів і понять. Вона пов'язана з іншими пізнавальними процесами (сприймання, пам'яттю, мислення). Детермінується з потребами особистості. Реальному задоволенню потреб передає живе, яскраве уявлення ситуації, в якій ця потреба може бути задоволена. І має соціальну природу. Вона виникла і розвинулась у процесі трудової діяльності людини.

Фантазія - це своєрідний вид уяви, у якому створення нових образів здійснюється як вільне комбінування елементів реальності. У своїй фантазії людина ніби звільняється від обмежень, що впливають на її сприймання, мислення і поведінку в реальному житті. Виходячи за ці обмеження, вона здатна по-новому тлумачити відомі факти, що іноді зумовлює наукові відкриття.

Роль фантазії:

Фантазія є невід'ємною рисою творчих процесів. *Співвідношення уяви та фантазії:*

- Перший підхід- Поняття "уява" та "фантазія" часто використовується, як синоніми.

- Другий підхід - Ці феномени відображають трохи різну психологічну реальність.

- Третій підхід - Процес-результат (Рубінштейн)

А) Зв'язок між уявою та фантазією (їх подібність):

- як уява, так і фантазія стимулюють розвиток творчості, креативності, винахідництва.

- як уява, так і фантазія, розвиваються за одними й тими ж законами - від мимовільної, до довільної, від репродуктивної до творчої.

Б) Відмінності між уявою та фантазією:

- фантазія не пізнає, її основна функція - комбінування;

- іноді зайве комбінуванням вона може заважати уяві в її творчо-пізнавальному процесі;

-фантазія теж створює, але, однак, насамперед, те, чого бути не може. Це казки, міфи, які мають відношення до естетичних почуттів, насамперед, дитини.

-професійна творчість (наукова, художня тощо) пов'язані вже не з фантазією, а з уявою, фантазією стимулюванню.

Фізіологічна основа уяви:

Уява є функцією кори великих півкуль, результатом діяльності мозку.

Фізіологічною основою є зумовлена певною потребою реконструкція системи тимчасових нервових зв'язків, які утворюються в корі головного мозку в процесі запам'ятовування.

У функціонуванні уяви задіяні і глибинні відділи мозку, передусім гіпоталамо - лімбічна система. За даними американського дослідника Прібрама, порушення зумовлює розлад програм поведінки людини, а найважливіша роль уяви полягає саме у їх виробленні.

Індивідуально-психологічні відмінності уяви, фантазування, творення. Уява є в типологічному і індивідуально-диференціюючому відношенні дуже суттєвим проявом особистості. Першою характеристикою особистості з боку уяви є ступінь легкості чи важкості, з якою взагалі дається перетворювання (одні люди сковані ситуацією, підпорядковані реальному, отже всіляке перетворення є тут дуже складним, в них домінує інертність, "шаблонність", рутинність, інші, навпаки, все сприймають, як матеріал для перетворення). Все це є показником відношення людини до оточуючого світу.

Другою характеристикою є те, який характер приймають зроблені перетворення. Вирішальне значення тут відіграє відношення між ролями, які грають емоційність чи афективність з одного боку і інтелект - з іншого. Адже відомо, що уява тісно переплетена з іншими психічними процесами, вона віддзеркалює у собі їх індивідуально-психологічні особливості і формується згідно з ними. В залежності від домінування емоційності чи інтелектуальності виділяють різні типи уяви: з одного боку, суб'єктивна уява, що слабо підкорюється критичному контролю мислення, з іншого-критична уява, що перетворюючи дане, враховує закономірності і тенденції розвитку об'єктивної дійсності.

Третьою характеристикою можна виділити те, в якій сфері проявляється уява в особистості. Тут грає роль її спрямованість, інтереси, що створюють пов'язані з ними спеціальні центри емоційного сприйняття.

Четвертою характеристикою виступають фізіологічні особливості особистості. Існує ряд концепцій творчої поведінки, що прямо або опосередковано пов'язані з теорією І. П. Павлова про "динамічну стереотипність в роботі головного мозку", особливо з тією її частиною, що тлумачить єдність двох протилежних регуляторних тенденцій ЦНС-мінливість і стереотип, лабільність і консерватизм. В кожного існує "шматочок" фантазі, стиль творення, але в кожного вона проявляється по-своєму.

Глибинна оцінка цих індивідуально-психічних особливостей в цілому має досить суб'єктивний характер. Але частково, загально ми можемо об'єктивізувати дані за

допомогою таких пунктів: продуктивність уяви, рівень складності, оригінальність/стереотипність, гнучкість/ригідність, завершеність, конструктивність, цілісність, вмотивованість, якщо буде обрана певна градація та система підрахунку, на базі яких можна прослідкувати динаміку уявлення, фантазування, творення в різних особистостей.

3. Науково – методичне обґрунтування програми

Попри єдність і взаємозв'язок психічних явищ, можна назвати кілька сфер, зокрема пізнавальну, куди входять відповідні процеси. Їх ще називають когнітивними (cognito – з латині «знання»).

Поняття «когнітивний» (когнітивні процеси, когнітивна психологія та когнітивна психотерапія) – набуло поширення в 60-і роки ХХ століття

Когнітивна, тобто пізнавальна, сфера особистості має принципове навантаження в плані побудови моделі світу. Науково-психологічний підхід вимагає аналітичного розгляду процесів пізнання, однак у реальному психічному житті всі ці процеси злиті, єдині і залежать від структури і змісту особистості людини, її мотивів, глобальної мети тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Вивченням когнітивної сфери особистості займалися О. Леонтьєв, Л. Виготський, П. Гальперіна, М. Холодна, В. Зінченко. Серед видатних зарубіжних вчених, що досліджували когнітивну сферу особистості, були Ж. Піаже, Р. Гарднер, Ф. Хольцман, Дж. Келлі, У. Скотт, Х. Шродер, Ф. Бартлетт, С. Пальмер.

Вітчизняна та сучасна психологія достатньо детально вивчає когнітивну сферу особистості та її вплив на здібності здобувачів освіти. Когнітивна сфера дитини являє собою зв'язок пізнавальних процесів, таких як: пам'ять, мислення, відчуття, сприйняття, увага, уява. В результаті взаємодії цих процесів здобувачі освіти можуть отримувати, переосмислювати, зберігати та відтворювати інформацію, яку отримує із навколишнього світу, а також здатність дитини творчо переосмислювати дану інформацію, що накопичуються в процесі індивідуального розвитку.

Психічні процеси, за допомогою яких формуються образи навколишнього середовища, а також образи самого організму і його внутрішнього середовища, називаються пізнавальними психічними процесами.

Пізнавальні процеси - відчуття, сприйняття, мислення, уява, пам'ять - формують інформаційну базу, орієнтовну основу психіки.

Саме пізнавальні психічні процеси забезпечують отримання людиною знань про навколишній світ і про саму себе. Ці знання є тим чинником, який при наявності будь-якого спонукання визначає вибір людиною одного з багатьох можливих, на кожен даний момент, напрямків руху і утримує рух в рамках цього напрямку. Усвідомлювані людиною потреби також надані йому у формі знань, принаймні у формі знання про те, що він чогось хоче. Сама діяльність людини набуває цілеспрямований, упорядкований характер, завдяки знанню про кінцевий її результат як про мету, яка існує у свідомості, формі подання про якусь конкретну речі або форму абстрактної ідеї.

Пізнавальні процеси забезпечують пристосування здобувачів освіти до змін умов навколишнього середовища, а також надають необхідну інформацію для життєдіяльності людини.

Метою програми «Корекційні заняття з молодшими підлітками на розвиток пізнавальних процесів» є активізація розвитку пізнавальних процесів, корекція психічних процесів до досягнення рівня вікових норм.

Відповідно до мети вироблені завдання програми:

- сприяти розвитку особистісно активного ставлення до нового;
- формувати позитивне ставлення до навчання;
- підвищити рівень розвитку уваги, пам'яті, мислення молодших підлітків.

Цільова аудиторія: здобувачі освіти 10-12 років

Кількість учасників: до 15 осіб у одній групі

Тривалість заняття: 35-40 хв.

Заняття проводяться і періодичністю 2 рази на місяць, загальна кількість -18

При планування корекційних занять треба враховувати, що такі послуги мають бути організованими, планомірними, цілеспрямованими та систематичними, а також враховувати лексичну компетентність дитини.

Опис вимог до фахівця який впроваджує програму

Корекційну програму «Корекційні заняття з молодшими підлітками на розвиток пізнавальних процесів» можуть бути практичні психологи, соціальні педагоги. Ці спеціалісти повинні володіти навичками ведення практичних занять, мати професійну підготовку, володіти теоретичними знаннями з вікової та педагогічної психології, мати практичний досвід взаємодії з підлітками та роботі в онлайн форматі. Під час онлайн-тренінгів особливо важлива роль спеціаліста, який стає, по суті, відеоблогером, подкастиром або іншого роду контент-мейкером і тим самим привертає й утримує аудиторію.

В умовах воєнного стану в нашій країні сьогодні онлайн – це найефективніший спосіб отримання й обміну інформацією. Для психологічної служби доступ до віртуальних джерел часто виявляється порятунком, коли неможливі зустрічі офлайн.

Контент, зворотний зв'язок, формат і подача матеріалів – усе повинно ефективно працювати на стабілізацію емоційного стану здобувачів освіти і приносити дієвий результат вже під час навчання.

Починаючи роботу над програмою, фахівцям необхідно усвідомити мету, завдання, етапи й методи її досягнення. Реалізовувати програму треба чітко дотримуючись структури занять. Заняття повинні бути регулярними, не рідше двох раз на місяць і здійснюватися у формі позакласної роботи після навчальних занять. Краще вибирати дні, коли навантаження дітей є не дуже значним.

У процесі взаємодії з дітьми є нагальна потреба орієнтуватися на вікові та індивідуальні особливості учасників, враховувати їх емоційний стан.

4. Структура та зміст програми

Структура заняття:

1. Привітання.
2. Ігри - розминки.

3. Вправи розвитку когнітивної сфери :
  - корекція та розвиток уваги, пам'яті, уяви, мислення;
  - удосконалення розумових операцій;
  - розвиток моторики рук.
4. Рефлексія. Релаксація.
5. Традиційне прощання.

Заняття 1 (Вступне)

1. Вправа «Нетрадиційне привітання»
2. Правила роботи в групі
3. Вправа «Моє ім'я – чарівна музика»
4. Вправа «Сова»
5. Гра «Лабіринт»
6. Релаксаційна вправа «Лісова казка»
7. Вправа «Загадки на кмітливість»
8. Ритуал прощання: Вправа «Посмішка»

Заняття 2

1. Вправа «Вітання»
2. Вправа «Уява»
3. Вправа «Що чути?»
4. Вправа «Реклама»
5. Вправа «Жук»
6. Вправа «Що вийшло?»
7. Вправа «Допоможи художнику»
8. Вправа «Віночок побажань»

Заняття 3

1. Вправа «Привітання»
2. Вправа «Я придумав»
3. Вправа «У папуги Гоші»
4. Гра «Чиї сліди?»
5. Вправа «Каверзні загадки для дітей»
6. Вправа «Буріме»
7. Вправа «Прощання»

Заняття 4

1. Вправа «Відчуй моє тепло»
2. Вправа «Уяви, що вийде»
3. Вправа «Бабусині окулярі»
4. Вправа «Що нагадує чорнильна пляма?»
5. Вправа «Реклама»
6. Вправа «Домашній предмети»
7. Релаксація

Заняття 5.

1. Вправа-знайомство "Що про мене знає моя річ?"
2. Вправа «Абетка добрих слів»
3. Вправа «Рівносторонній трикутник»
4. Вправа «РИБКА»
5. Вправа «Незакінчені фігури»
6. Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості.
7. Релаксація

Заняття 6

1. Вправа «Хто я?»
2. Вправа «Встав пропущені літери»
3. Вправа «Намалюй шлях туриста»
4. Вправа «ЇЖАЧОК»
5. Розповідь психолога «Про мене і про тебе»
6. Рефлексія: «Сонячний зайчик»

Заняття 7

1. Вправа «Мистецтво компліменту»
2. Вправа «Пройди лабіринт за допомогою «К»»
3. Вправа «Огірочки»
4. Вправа «Зв'яжи два предмети»
5. Вправа «Візерунки»
6. Вправа-прощання "Компліменти"

Заняття 8

1. Вправа «Привітання»
2. Вправа « Де чия тінь?»
3. Завдання «Графічний диктант»
4. Вправа «МОРКВИНКА», «ПОМІДОР»
5. Вправа «Задачі на кмітливість»
6. Вправа «Подарунки»

Заняття 9

1. Вправа «Привітання»
2. Вправа «Ребус»
3. Вправа «Лабіринт»
4. Вправа «Хатинка»
5. Методика Мюнстерберга
6. Вправа «Що змінилося?»
7. Вправа «Чотири стихії»
8. Вправа «Слухай оплески»
9. Вправа «Кольорові папірці»

Заняття 10

1. Вправа «Я – очима іншими»
2. Кросворд «Кімната»
3. Гра «Торкнися і розкажи»
4. Вправа «Щука»
5. Вправа «Фотоапарат детектива»
6. Вправа «Додай та запам'ятай»
7. Вправа «В одній зв'язці»

Заняття 11

1. Гра «Чарівний базар»
2. Вправа «Продовж малювати узори»
3. Кросворд «Буква ем»
4. Вправа «Горобець»
5. Завдання «Знайди відмінності»
6. Вправа "Чарівна подушка"

Заняття 12

1. Вправа «Моменти в житті»
2. Вправа “Знайди і відгадай загадку”
3. Вправа «Хомка»
4. Вправа «Повтори за мною»
5. Вправа «Що ти почув?»
6. Вправа «Чарівні перетворення»
7. Вправа "Подаруй усмішку"

Заняття 13

1. Вправа «Ти мені подобаєшся тим...»
2. Кросворд «Час», «Овочі»
3. Вправа «Чайка»
4. Вправа «Магазин»
5. Тест: Визначте свій тип запам'ятовування!
6. Загальна рефлексія «Що я отримав на цьому занятті»

Заняття 14

1. Вправа «Цікаво розмовляємо»
2. Вправа «Слова-переверти»
3. Вправа «Слово»
4. Вправа «Кошик»
5. Кросворд «Професії», «Морський світ», «Комахи»
6. Вправа "Слухаємо себе"

Заняття 15

1. Вправа «Перетворення»
2. Вправа «Розмалюй по цифрах »

3. Вправа «Цуценья»
4. Вправа «Закресли літеру»
5. Кросворди «Місяці року», «Літальні апарати», «Птахи»
6. Вправа «Фронтальне обговорення»

Заняття 16

1. Вправа «Сурдопереклад»
2. Вправа «Міміка і стан людини»
3. Вправа «Склади слово»
4. Кросворди «Квіти», «Знаки зодіаку», «Дні тижня»
5. Вправа «Відгук»

Заняття 17

1. Вправа «Олені»
2. Вправа «Знайди правильне слово»
3. Вправа «Едельвейс»
4. Кросворди «Я збираюсь у похід», «Що у моїй спальні», «Хто мешкає у лісі?»
5. Методика «Тип мислення»
6. Вправа «Прощання»

Заняття 18

1. Вправа «Моє відчуття часу»
2. Розповідь психолога
3. Гра «Час»
4. Вправа «Прочитай по складах»
5. Вправа «Прапор»
6. Кросворди «Дерева», «Геометричні фігури», «Фрукти»
7. Вправи, що сприяють засвоєнню знань. «Завершення речення».

Тематичний план програми

№п/п	Зміст	Кількість годин
1.	Вступне заняття	1 год
2.	Заняття з розвитку уяви	4 год
3.	Заняття з розвитку уваги	4 год
4.	Заняття з розвитку пам'яті	4 год
5.	Заняття з розвитку мислення	4 год
6.	Підсумкове заняття	1 год
	Всього	18 год

Конспекти занять

ЗАНЯТТЯ № 1 (Вступне)

Мета: створити позитивний настрій в групі, розвивати групову взаємодію, почуття єдності, налаштувати дітей на роботу відповідно до завдань програми, зняти напруження.

1. Вправа «Нетрадиційне привітання»

Мета: зняти напруження у групі.

Час: 5 хвилин

Психолог ділить дітей на пари. Вони стають обличчям одне до одного, їм пропонується привітатися ручками, ніжками, колінками, плечима, носиками тощо. Щоразу партнер у парі повинен змінюватися.

2. Правила роботи в групі

Мета: Обговорення та прийняття **правил роботи в групі**. Встановлення позитивного емоційного настрою в групі, встановлення первинних позитивних взаємин.

Обладнання: демонстраційні картки, папір, фломастери, кольорові олівці, релаксаційна музики.

Час: 5 хвилин

Обговорення та прийняття правил роботи в групі.

- Цінувати час
- Говорити по черзі
- Говорити коротко і не часто, по темі
- Говорити тільки від свого імені
- Бути позитивними до себе та до інших (Бути +)
- **Правило** додавання (Я + Ти + Ми)
- **Правило** поваги до своєї і протилежної статі (♀ + ♂)

Правило добровільної активності

3. Вправа «Моє ім'я»

Мета. Формувати уявлення про унікальність власної особистості, про те, що у кожної людини є своє ім'я і почуття, пов'язані з ним. Ці почуття виражають ставлення людини до самої себе і водночас - до інших.

Час: 15 хвилин

Хід вправи: Ідентифікація себе зі своїм ім'ям, формування позитивного ставлення дитини до власного «Я». Учасники спочатку ставлять запитання до себе, а потім діляться своїми почуттями з іншими учасниками: «Як я сприймаю своє ім'я?», «Чому батьки вибрали саме це ім'я?», «Чи є в мене вдома пестливе ім'я?», «Як я відчуваюся, коли мене дратують?». Ведучий ставить питання, діти по черзі відповідають:

- *Тобі подобається твоє ім'я?*
- *А які похідні існують від твого імені?*
- *А як тебе називає мама? Тато? Бабуся? Сестричка? Братик?*

- Хотів би ти мати інше ім'я? Яке?

- А якою квіткою ти себе можеш уявити? (фруктом, кольором, порою року, пташкою...).

Ведучий: «Чи відомо вам, що для кожної людини його ім'я звучить наче чарівна музика? Тому ми з вами домовляємося, що звертатися один до одного будемо тільки на ім'я. Домовились? А чи відомо вам, що імена ростуть разом з людиною? Сьогодні ви ще діти, і звертаються до вас: Іра, Маша, а от коли ви станете дорослими, то і імена ваші подорослішають і стануть великими: Ірина, Маріє...»

4. Вправа «Сова»

Час: 2 хвилини

— Мудра Сова питає, чи знаєте ви, чому вона
не любить сонце?

Сова Що воно за дивна птиця? Світла денного
боїться, дзьоб гачком, великі очі, і не спиться їй
щоночі.

Руки стиснуті в кулачки, пальці притиснуті, великі пальці, заокруглені вгорі,
вказівні разом посунуті вперед.

5. Гра «Лабіринт»

Мета: Знайти вихід з лабіринту

Час: 3 хвилини

6. Релаксаційна вправа «Лісова казка» на фоні релаксаційної музики «Звуки лісу».

Час: 5 хвилин

Влаштовуйтеся зручніше. Закрийте очі. Прислухайтеся до звуків природи, співу птахів. Дихайте спокійно і рівно. Дамо нашим ручкам і ніжкам відпочити, витягнемо і розслабимо їх. Прислухайтеся до свого дихання. Дихання рівне і спокійне. Дозвольте всьому тілу трошки розслабитися і відпочити. Ви відпочиваєте на лісовій галявині. Навкруги все тихо і спокійно. Ви дихаєте легко і вільно. Ви занурилися у глибокий чарівний сон. Вії опускаються, очі закриваються. Ми спокійно відпочиваємо, сном чарівним засинаємо. Рученята відпочивають, ніжки теж відпочивають, засинають. Дихається рівно, легко, глибоко. Ми спокійно засинаємо, сном чарівним засинаємо. Добре нам відпочивати, та тепер пора вставати. Потягнулися, посміхнулися, оченята відкриваються, діточки піднімаються.

7. Вправа «Загадки на кмітливість»

Мета: розвиток кмітливості, уважності.

Час: 10 хвилин

1. Яку воду можна принести в ситі?
2. Кінь перевозить 10 кг вугілля, а поні — 10 кг вати. У кого вантаж важчий?
3. Що посеред землі стоїть?
4. Яке колесо не крутиться в автомобілі, коли він їде?
5. На небі одна, у баби дві, а у дівки немає.
6. Коли ми, дивлячись на цифру «два» кажемо «десять».
7. Складіть віршик з шести літер.
8. Їде чоловік у потязі, сниться йому, що сидить він на підлозі, а дошки у безодню летять. Глядь—лише одна дошка залишилась. Що треба зробити чоловіку, аби не впасти?
9. Від чого у качки ноги червоні?
10. В якому морі води немає?
11. Сорок п'ят і сорок п'ят — скільки буде?
12. Що дістане зубами потилицю?
13. Який острів каже, що він одяг?

14. Ішли дві матері і дві дочки. Знайшли три яблука і поділились. Кожній дісталось по одному. Як так вийшло?
15. Яке ім'я хлопчика вперед і назад читається однаково?
16. Коли людина в кімнаті може бути без голови.
17. Коли дурень розумний.
18. Що спочатку треба зробити, лягаючи спати?
19. У млині було вісім мішків, на кожному мішку сиділо по дві миші, прийшов мельник з котом, скільки тепер стало ніг?
20. Хто показує кожному його обличчя, бо не має власного?

Відповіді

1. Заморожену.
2. Вантаж однаковий — 10 кг.
3. Літера «м».
4. Запасне.
5. Літера «б».
6. Коли стрілка годинника показує десять хвилин.
7. Віршик.
8. Прокинутись.
9. Від колін.
10. У тому, що на карті в атласі.
11. Вісімдесят п'ять.
12. Гребінець.
13. Ямайка.
14. Йшли внучка, мама та бабуса.
15. Пилип.
16. Коли виглядає у вікно.
17. Коли мовчить.
18. Сісти.
19. Дві ноги мельника.
20. Дзеркало.

8. Ритуал прощання: Вправа «Посмішка». Учасники групи домовляються про те, що прощатися вони весь час будуть однаково.

Мета: Уміння усвідомити власні емоції і подарувати їх оточуючим.

Хід вправи: Посміхніться сусіду справа, посміхніться сусіду зліва, а тепер закрийте очі і посміхніться самому собі.

ЗАНЯТТЯ №2 УЯВА

1. Вправа «Вітання»

Мета: створити позитивний емоційний настрій у групі.

Час: 2 хвилини

Діти разом з психологом стають у коло, тримаючись за руки, з посмішкою промовляють: « Вітаю. Бажаю здоров'я та гарного настрою».

2. Вправа «Уява»

Вправа: Розвиток пам'яті та здатності створювати уявні образи.

Час: 10 хвилин

Завдання для дітей - запам'ятати сказані дорослим слова замалювавши їх на папері, а потім, дивлячись на свої малюнки повторити ці слова. Тут кілька етапів. На першому пропонуються прості слова, наприклад: стіл, стілець, людина, зірка. На другому етапі слова ускладнюються (до іменників додаються прикметники) наприклад: старий будинок, літаючий жук. На третьому слова стають не такими прямими як на перших двох етапах, наприклад: радість, смуток, старість, казка і так далі. Кількість слів, що показуються на кожному етапі необхідно збільшувати поступово. Так само поступово бажано відмовитися від малювання на папері, а запам'ятовувати образ в голові. Цю вправу можна зробити для дітей ще складнішою, якщо замість листочка і олівця дати дітям рахункові палички. Тепер їм буде не так просто «намалювати» слово, для подальшого відтворення. Але саме такі труднощі дозволять дитині розвинути свою пам'ять.

3. Вправа « Що чути?»

Мета: розвиток фантазії.

Час: 5 хвилин

Психолог пропонує дітям закрити очі і послухати тишу. Через 2-3 хвилини кожна дитина розповідає, що вона почула.

4. Вправа « Реклама»

Мета: розвиток творчої уяви.

Час: 10 хвилин

Психолог пропонує дітям витягнути одну із попередньо заготовлених карток, на якій зображено або написано назву будь-якого предмета (телевізор, виноград, пісок і т.д.). Учасники повинні назвати якомога більше призначень даного предмета. Серед них можуть бути не тільки реальні призначення, а й уявні та фантастичні. Цю вправу можна використовувати, як змагання двох команд. Перемагає та команда, яка назвала більшу кількість оригінальних функцій предметів.

5. Вправа «Жук»

Час: 2 хвилини

Жук

Жук у жолудя спитав:—Де ти шапочку придбав?

От якби мені таку —Був би красень у ліску.

Пальчики в кулачок. Вказівний і мізинчик розведені в різні боки, дитина ворухить ними. Рука повільно просувається вперед по парті. У кінці вірша пальці стискаються в кулачок (упіймали жука), а потім кулак розтискається (відпустили комаху).

6. Вправа «Що вийшло?»

Мета: розвиток відтворювальної та просторової уяви.

Час: 10 хвилин

Обладнання: плакат із розгортками куба, комплекти із 4-х прямокутних трикутників, аркуші для відповідей.

- Уявіть собі, що від точки А ви пройшли на південь 10 кроків, а потім повернули на схід і також зробили 10 кроків, після чого знову зробили 10 кроків на південь, а потім повернули на захід, пройшли стільки ж і, нарешті, зробили 10 кроків на північ. Яка фігура із зазначених відрізків? (квадрат із хвостиком, перевернений прапорець, м'який знак).
- На аркушах для відповідей намалюйте коло діаметром 10 см. У його центрі поставте точку, з цієї точки по спіралі постарайтеся заповнити коло лініями, відстань між якими 2 мм. (Демонстрація.)

Зараз я зачитуватиму вам слова-подразники. Ваше завдання полягає в тому, щоб якомога яскравіше й жвавіше уявити собі цей предмет чи явище й оцінити ступінь яскравості образу за наступними критеріями:

- уявлення цілком відсутнє,
- уявлення слабке,
- уявлення живе,
- уявлення дуже яскраве.

(Ці бали фіксуються на аркушах для відповідей.)

Слова-подразники:

- а) Зорові уявлення – абрикос, червона троянда, собака, убога людина, зоопарк.
- б) Слухові уявлення – собачий гавкіт, звук трембіти, голос класного керівника.
- в) Тактильні уявлення – доторкнись до...
- г) Нюхові уявлення – запах: бензину, м'яти, кавуна, шашлику.
- д) Рухові уявлення – аврал, азарт, плавання, мовчання, гойдання на гойдалці.

7. Вправа «Допоможи художнику»

Мета: розвивати відтворювальну, просторову і творчу уяву.

Час: 6 хвилин

Домалювати предмети, яких не вистачає.

8. Вправа «Віночок побажань»

Мета: зняти напруження у групі.

ЗАНЯТТЯ № 3

1. Вправа «Привітання»

Мета: створити позитивний емоційний настрій у групі.

Час: 3 хвилини

Діти стоять у колі й за годинниковою стрілкою говорять один одному компліменти.

2. Вправа «Я придумав»

Мета: розвиток уяви, фантазії.

Час: 10 хвилин

Матеріали: природний матеріал, пластилін, тканина, кольоровий папір, клей, ножиці.

Психолог пропонує дітям самостійно відібрати природний матеріал або будь-який матеріал, який є в них, щоб придумати образ або композицію на будь-яку тему

(наприклад, «Казкові герої», «Прибульці з іншої планети», тощо). Після цього кожен учень розповідає про свій образ.

3. Вправа «У папуги Гоші»

Час: 2 хвилини

У папуги Гоші,
Було трохи грошей.
Він на них собі купив
Чобітки, пальто і бриль.

Долоня вгору, вказівний палець перекриває великий. Інші пальці підняті вгору й розчепірені.

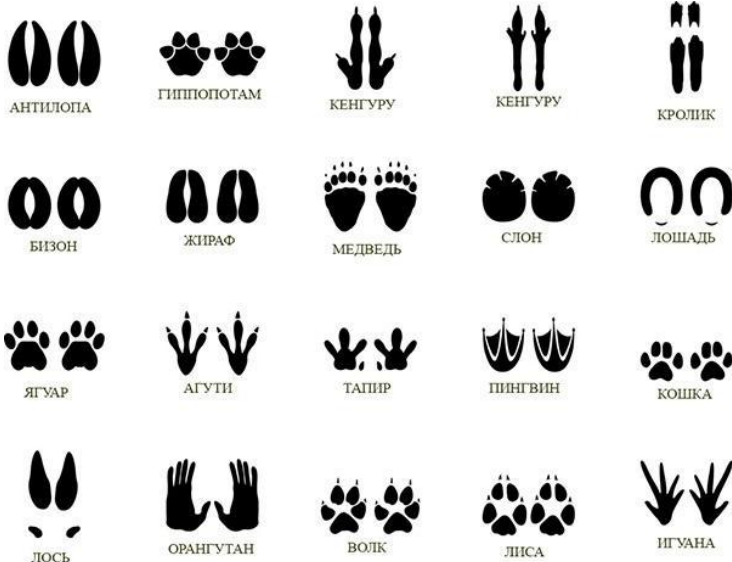

4. Гра «Чиї сліди?»

Мета: продовжувати вчити назви комах : метелик, бабка, муха; визначати тінь комах. Розвивати увагу, дрібну моторику пальців рук; спритність та швидкість. Виховувати уважність та кмітливість, посидючість та бажання грати в дидактичні ігри.

Час: 5 хвилин

Дітям пропонується розглянути малюнок, простежити, хто звідки прийшов, та домалювати сліди.

5. Вправа «Каверзні загадки для дітей»

Час: 15 хвилин

Спробуй розгадати ще одну добірку загадок — перевір, на що Ти здатен! Каверзні загадки допоможуть весело провести час і стати ще трішечки розумнішим.

1. До річки підходять двоє людей. Біля берега човен, яка може витримати тільки одного. Обидві людини переправилися на протилежний берег. Як?
2. У кого вуса довші від ніг?
3. Знаменитий фокусник говорить, що може поставити пляшку в центрі кімнати і вповзти в неї. Як він це робить?
4. Що йде то під гору, то з гори, але залишається на місці?
5. Де зустрічається таке, що кінь через коня перестрибує?
6. У батька Мері є 5 дочок: Чача, Чічі, Чече, Чочо. Як звуть п'яту дочку?
7. Стоять багатий будинок і бідний. Вони горять. Який з них буде гасити поліція?

8. Що може бути в порожній кишені?
9. Що робить охоронець, коли у нього на кашкеті сидить горобець?
10. У директора школи є брат Микола. Але у Миколи немає братів. Чи може таке бути?

Відповіді

1. Вони були на різних берегах.
2. У таргана.
3. вповзати в кімнату може кожен.
4. Дорога.
5. У шахах.
6. Мері.
7. Поліція не гасить пожежі.
8. Дірка.
9. Спить.
10. Так, якщо директор школи жінка.

6. Вправа «Буріме»

Мета: розвитку уяви та мислення.

Час: 10 хвилин

Дітям потрібно дати готові римовані слова, з якими вони мають скласти невеликий вірш. Наприклад, квіти – діти, гілка – білка, листочок – місточок, співають – грають. Можна подати слова у вигляді готової картки-шаблону, щоб виконання вправи приносило більше задоволення та надихало на творчість.

.....диво
.....красиво
.....сміливо
.....правдиво

.....розстане
.....водою
.....настане
.....весною

.....мишка
.....горішка
.....сіла
.....з'їла

.....уночі
.....ключі
.....до хати
.....вухате

7. Вправа «Прощання»

Мета: Вербальне підведення підсумків заняття, вираз емоційного ставлення учасників групи один до одного й до керівника.

Учасники групи по колу мають можливість висловити думку, наскільки ефективним їм видався тренінг, наскільки він виправдав їхні сподівання, що нового відкрив в області міжособистісних відносин та за тематикою тренінгу; можна також звернутися з реплікою безпосередньо до будь-кого з групи або до її керівника.

ЗАНЯТТЯ № 4

1. Вправа «Відчуй моє тепло».

Мета: створення налаштування на спільну діяльність.

Час: 2 хвилини

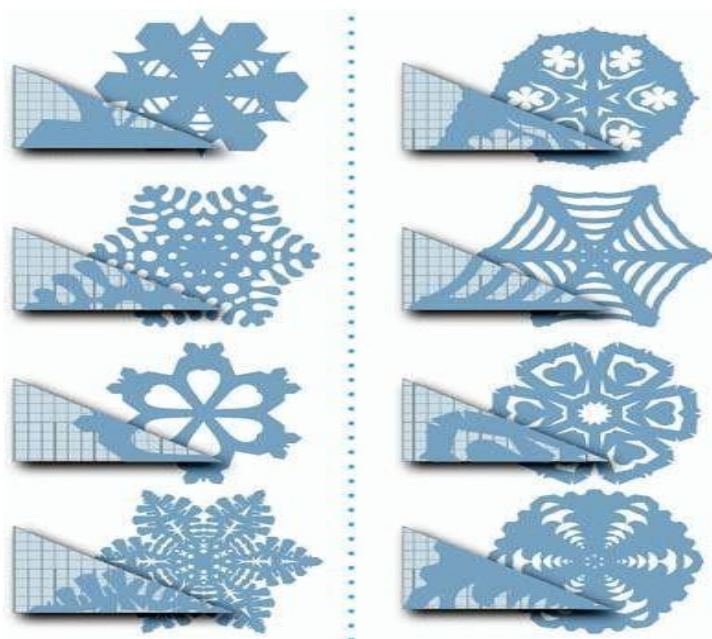
Хід вправи: «Візьміть один одного за руки, закрийте очі, тепер кожен з вас спробує передати тепло своєї душі іншій людині по колу».

2. Вправа «Уяви, що вийде»

Мета: розвиток просторової уяви.

Час: 10 хвилин

Дітям пропонуються паперові серветки, складені вчетверо (двічі навпіл). Після того, як серветку склали, в ній зробили фігурний виріз. Необхідно уявити вигляд розгорнутої серветки.

3. Вправа «Бабусині окулярі»

Час: 2 хвилини

Це — бабусина
хатинка.

В ній — бабуся
Катерина

В окулярах і густині...

Ти не бачиш

бо в хатинці!

4. Вправа «Що нагадує чорнильна пляма?»

Мета: розвиток дивергентної уяви.

Час: 8 хвилин

Психолог прикріплює до класної дошки плакат із великою чорною плямою. Здобувачам освіти протягом 1-2 хв записують у зошитах усі предмети, явища, котрі їм нагадує чорнильна пляма або окремі її частини. Потім відбувається обговорення.

5. Вправа «Реклама»

Мета: розвиток творчої уяви.

Час: 15 хвилин

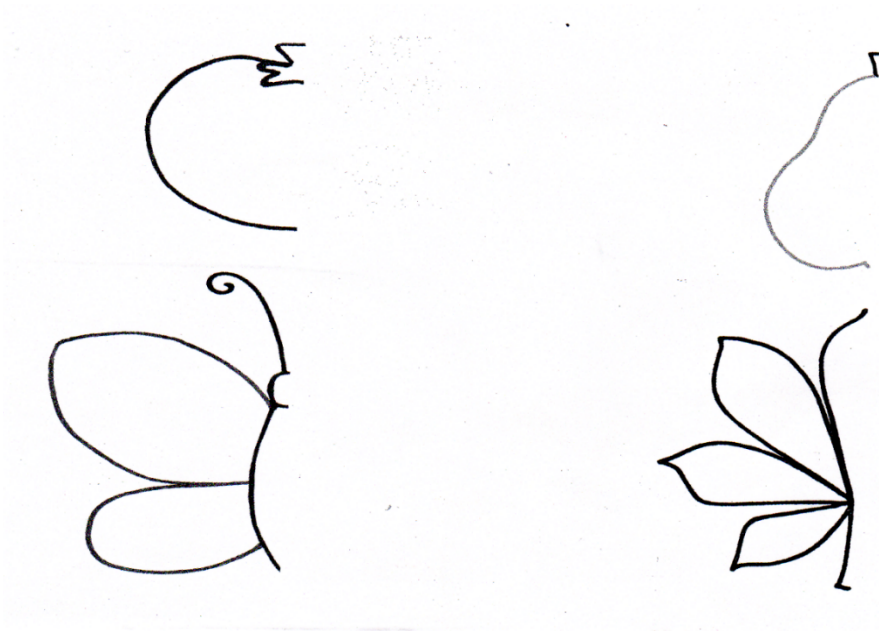
Психолог пропонує дітям витягнути одну із попередньо заготовлених карток, на якій зображено або написано назву будь-якого предмета (телевізор, виноград, пісок і т.д.). Здобувачі освіти повинні назвати якомога більше призначень даного предмета. Серед них можуть бути не тільки реальні призначення, а й уявні та фантастичні. Цю вправу можна використовувати, як змагання двох команд. Перемагає та команда, яка назвала більшу кількість оригінальних функцій предметів.

6. Вправа «Домалюй предмети»

Мета: розвиток творчої уяви, фантазії.

Час: 8 хвилин

Психолог пропонує здобувачам освіти малюнки з неповним зображенням предметів. Діти повинні домалювати ці предмети й розфарбувати їх.

7. Релаксація

Мета: зняти напруження.

ЗАНЯТТЯ № 5

1. Вправа-знайомство «Що про мене знає моя річ?»

Мета: знайомство учнів один з одним, само презентація.

Час: 8 хвилин

Учасники приносять із собою свою улюблену річ чи якийсь талісман. Ця річ вустах учня повідомляю про свого господаря, його риси

2. Вправа «Абетка добрих слів»

Мета: розвивати відтворювальну, просторову і творчу уяву

Час: 8 хвилин.

Створюємо гарний настрій. Усміхніться! Скажіть добрі, красиві слова одне одному. Згадайте добрі, хороші слова наприклад на букву ч (чесний, чистий, чуттєвий, чудесний, чуйний)

3. Вправа «Рівносторонній трикутник»

Мета: розвиток уяви.

Час: 6 хвилин

Уявіть собі рівносторонній трикутник, кожна сторона якого дорівнює 6 см. Подумки продовжте основу трикутника ліворуч на 6 см і паралельно їй через вершину трикутника проведіть ліворуч такий самий відрізок.

Є

4. Вправа «РИБКА»

Час: 2 хвилини

Покажи, як пливе рибка.

За городом невеличка

Протікає в лузі річка.

Чути, як вода шумить,

Зрідка риба плюскотить.

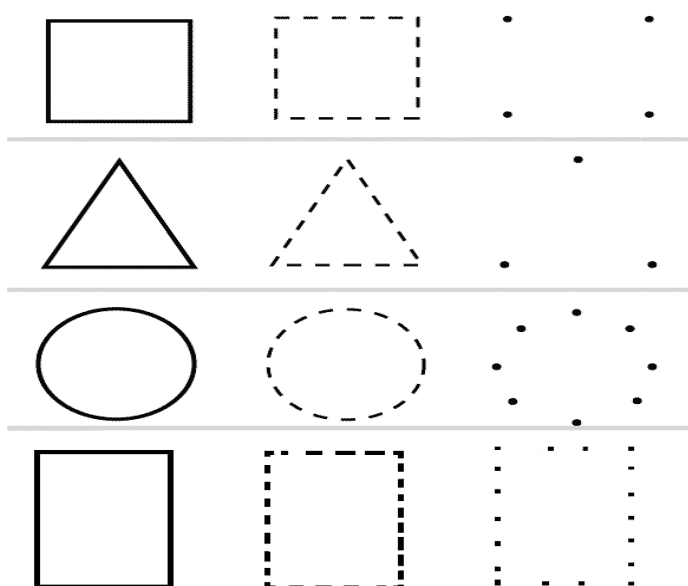

5. Вправа «Незакінчені фігури»

Мета: визначення рівня особливостей уяви і творчих здібностей.

Час: 8 хвилин

Дітям роздають аркуші паперу з намальованими на них фігур (колами, квадратами, трикутниками, різними ламаними лініями і т. д.). У кожної дитини набори фігур повинен бути однаковими. Діти мають за 5 – 8 хвилин домалювати до фігур все, що завгодно так, щоб вийшли предметні зображення.

6. Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості.

Мета: оцінити рівень сформованості загальних творчих здібностей. Необхідний матеріал: набір тверджень.

Час: 15 хвилин

1. Як правило, я легко пристосовуюся до людей, ідей, умов.
2. Мені подобається вирішувати типові стандартні завдання.
3. Мені здається, я охочіше створював би і конструював нове, а не удосконалював старе.
4. У більшості випадків я дію самостійно, без підказок друзів і старших.
5. Ніколи не пробував змінити відносини між собою і моїми друзями.
6. нерідко я стримуюся від висловлювання ідей, пропозицій, хоча маю їх.
7. Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні шляхи вирішення задач.
8. Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.
9. Для мене характерно прагнення реалізувати кілька ідей одночасно, вирішити кілька проблем.
10. Нерідко я один вступаю в суперечку з однолітками або старшими.
11. Як правило, я легко погоджуюся і підкоряюся колективну думку.
12. У мене часто виникають оригінальні ідеї.
13. Мені подобається працювати з розробленим планом, схемою, інструкцією.
14. Я завжди охоче поширюю і пропагую нові ідеї.
15. Мені подобається робити роботу за новим, хоч це пов'язано з ризиком бути незрозумілим товаришами, старшими.
16. Я частіше працюю без істотних змін, відхилень від тих рекомендацій, які дають мені батьки.
17. Мені рідко доводилося виправдовувати свої дії інструкціями, рекомендаціями, авторитетами.
18. Мені подобається робити завдання дослідницького характеру.
19. Я завжди до кінця відстоюю свою точку зору.

Хід виконання: обстежуваним пропонується інструкція: «Уважно прочитайте нижче приведені запитання анкети і напроти кожного поставте

«ТАК», якщо твердження співпадають з вашою думкою і «НІ», якщо не співпадає.»

Опрацювання результатів відповіді

“ТАК” №1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 18, 19

“НІ” №2, 5, 6, 11, 13, 16, 17,

за кожне співпадання нараховується 2 бала.

Результати сумуються.

I – 28-38 б. – дуже високий рівень сформованості загальних творчих здібностей.

II – 24-30 б. – високий.

III – 11-23 б – середній.

IV – 4-10 б. – низький.

V. – 0-3 б. – дуже низький рівень сформованості загальних творчих здібностей.

7. Релаксація

Мета: зняти напруження.

ЗАНЯТТЯ №6

1. Вправа «Хто я?»

Матеріали: папір, олівці, ручки.

Час: 10 хвилин

Кожному члену групи даються олівець і папір.

Учасники отримують таку інструкцію: – Напишіть у стовпчик цифри від 1 до 10 і десять разів напишіть на запитання: "Хто я?" Використовуйте характеристики, риси, інтереси й почуття для опису себе, починаючи кожне речення з займенника ("Я -..."). Після того, як закінчите складати цей перелік, приколите листок паперу на видному місці на грудях. Потім починайте.

Технологія корекційно-розвивальної роботи з підлітками повільно ходити по кімнаті, підходите до інших членів групи і й уважно читайте те, що написано на листку в кожного. Не соромтеся коментувати переліки інших учасників. Як варіант кожен член групи може голосно прочитати свій перелік решти групи.

2. Вправа «Встав пропущені літери»

Мета: розвивати увагу, мислення.

Час: 20 хвилин

О...н...го р...зу к...ва...ь зр..бив з..в..ім одакові ло..ати. Во..и стояли в с..раї, но..ен..кі й бли..ку..і. Н..заб..ром о..ну з ни.. заб..ав сел..нин, к..нув на во..а і ві..віз на по..е.

Чер..з дея..ий час оби..ві лоп..ти зн..ву зу..тріл..ся в сар..ї. Та, яка дар..мно сто..ла в кут..у, пок..илася і..жею і з зазд..істю див..лася на с..ою гар..у блис..учу подр..гу.

-Уве..ь цей час я стоя..а в т..ші у своє..у кут..у сара.. і нічо..о не роби..а, але за..жавіла. Чому?! А ти від з..рі до зо..і працюв..ла в полі, коп..ла бруд..у земл..!

С..ажи, як тобі вдалос.. зберег..и блис.. і ..расу?

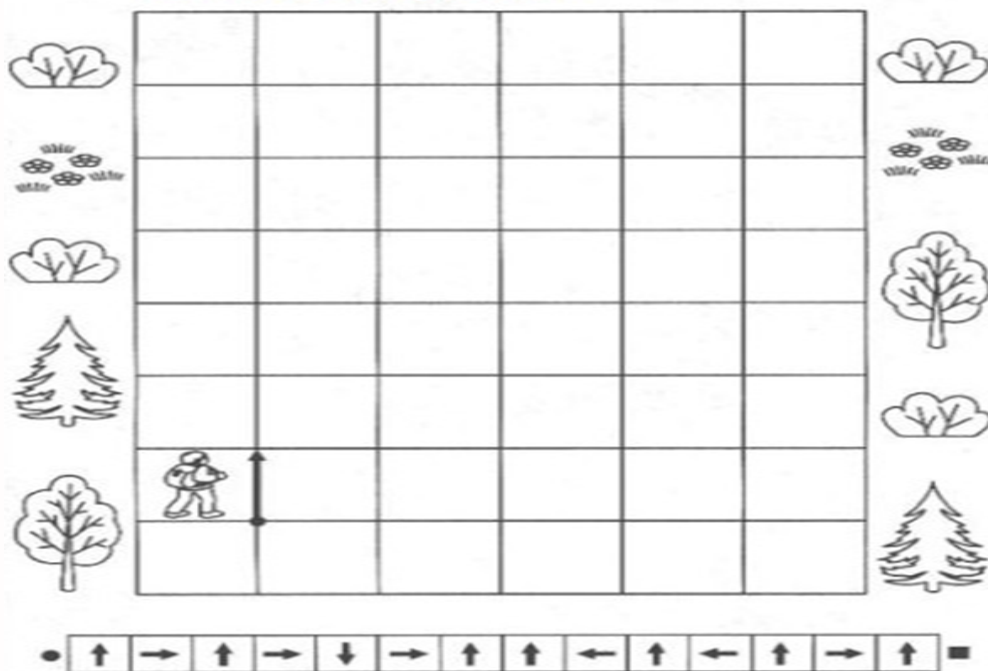
-Ось ..інь тебе і занапасти..а, а я покра..ала від пра..і, - відпові..а друг.. лопа..а.

3. Вправа «Намалюй шлях туриста»

Мета: розвивати увагу

Час: 8 хвилин

Намалюй шлях туриста. У цьому тобі допоможуть стрілочки

4. Вправа «ЇЖАЧОК»

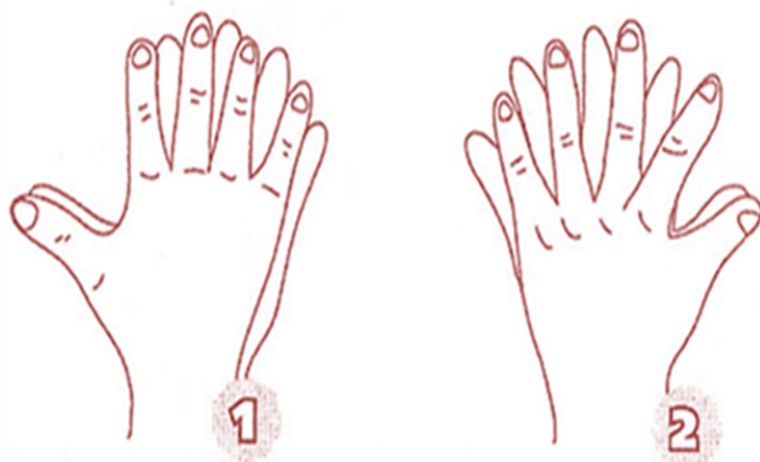
Час: 2 хвилини

Ти хороший, їжачок,

Скинь колючий піджачок:

Я тебе узяв би в руки,

Та чому ти весь з колючок.

5. Розповідь психолога «Про мене і про тебе»

Час: 5 хвилин

Уяви собі: Кожен з нас за все життя з'їдає в середньому 40 тонн їжі і вдихає 380 тис. куб. м повітря.

Твоє і моє серце за розмірами майже таке, як твій і мій стиснутий кулак.

Повітря, яким ти і я дихаємо, частково складається з води, тому коли на вулиці холодно, вода (частки повітря) конденсується у вигляді найдрібніших крапель – пари. Тому ми іноді бачимо, як із рота виходить пара.

Ти і я пітніємо, коли жарко. Під допомагає охолоджувати тіло. Коли тіло нагрівається, потові залози виділяють рідини. Випаровуючись, піт виводить зайве тепло з тіла.

Щороку твоє і моє серце витрачає стільки енергії, скільки потрібно для того, щоб підняти вантаж вагою близько 900 кг на висоту 14 метрів.

Твій і мій мозок складається з 10 мільярдів нервових клітин і здатний запам'ятовувати 83 мільйони одиниць інформації.

На шматочкові твоєї і моєї шкіри площею 6,5 кв.см розміщується 25 м нервових волокон, понад тисячу нервових закінчень, 65 волосяних мішечків і 6 м кровоносних судин.

Ти і я моргаємо, щоб захистити чи очистити свої очі. Око вкрите тонкою плівкою солонуватої рідини. Щоразу, коли ми моргаємо, повіко омиває очне яблуко, змиваючи пил та мікроби.

Загадки

Невеличкі дві хатини,
В них м'які і теплі стіни.
По п'ять братиків малих
Прожива в хатинах тих. (рукавички)
Пара довгих вушок,
Сіренький кожушок,
Скорий побігайчик,
Як він зветься?... (зайчик)
Взимку вкрали ми навкруг
Ліс, дорогу, поле й луг,
А як сонце припече –
Ми струмочком потечем. (сніжинки)

6. Рефлексія: «Сонячний зайчик»

Сонячний зайчик стрибнув на стілець,
Звідти на стелю, а потім на ліжко,
«Чив» - привітався малий горобець
Й теж пострибав на тонесеньких ніжках.
Сонечко в щічку цілує дівча,

«Час вже тобі, моя люба, вставати.
Ранок ласкавий тебе зустрічав,
Чи не хотіла б і ти пострибати?
Дай Бог здоров'я, маленька, тобі»,-
Сонячний зайчик на вушко шепоче.
«Чив!» - знов лунає десь там, на вербі,
І усміхається личко дівоче (Посміхнулись)

ЗАНЯТТЯ №7

1. Вправа "Мистецтво компліменту"

Мета: підвищення самооцінки учасників групи.

Час: 10 хвилин

— Комплімент — люб'язне зауваження на чийсь адресу, похвала. Але це не лестощі й не глузування. Найчастіше люди роблять компліменти, зважаючи на зовнішність, ділові якості, риси характеру тощо. Робіть компліменти щиро, не забувайте про теплу інтонацію та привітний погляд. Говорімо один одному компліменти! Почати можна так:

- Як вам удається...
- Я раніше не знав, що ви...
- Чи знаєш ти, що...
- У тебе...
- Я чув...
- Видно, що ти...
- Ти завжди...
- Я люблюся тобою щоразу, коли ти...
- Де тільки ти навчився...
- Із задоволенням повчилася б у тебе...
- Я б хотів так, як ти...

2. Вправа «Пройди лабіринт за допомогою «К»».

Мета: розвиток уваги.

Час: 8 хвилин

К К А В А А К К К К А К К К А
А К В А В В К В А К К К В К В

В А В

К К К

К А В

К К К К К

К К В В А В К К К А В А В А К
К В А В А В К В А В А В А К К
К А К К К А К А В А В А В К В
К К К А К В К В К К К А К К
А В А В К А К К К А В К В А К
В К К К К В А В А В А К А К К
А К В В В А А К К К В К В К А
В К А В А В А К В К К К А К К
А К К К К К К К А В А В В А К

В К В К К А К К В А
К А

А К К К К В А К А В
К В

А В А В К В А К К А
А В

В К К К К А В А К В

3. Вправа «Огірочки»

Час: 2 хвилини

<i>Покажи, як росте огірочок</i> На городі огірочки Переплутали рядочки, Поховались хтозна-де, І не кожен їх знайде.	

4. Вправа «Зв'яжи два предмети»

Мета: розвивати увагу, уяву.

Час: 15 хвилин

Назвіть які-небудь два предмети, не пов'язані між собою, наприклад: будинок – квітка; хліб – веселка; собака – стовп; вулиця – море і т. ін. Попросіть дітей скласти

невелике оповідання з кількох речень, у якому ці слова повинні бути логічно пов'язані, Діти можуть зв'язати ці слова в одному реченні.

Приклад. Слова «будинок» - «квітка».

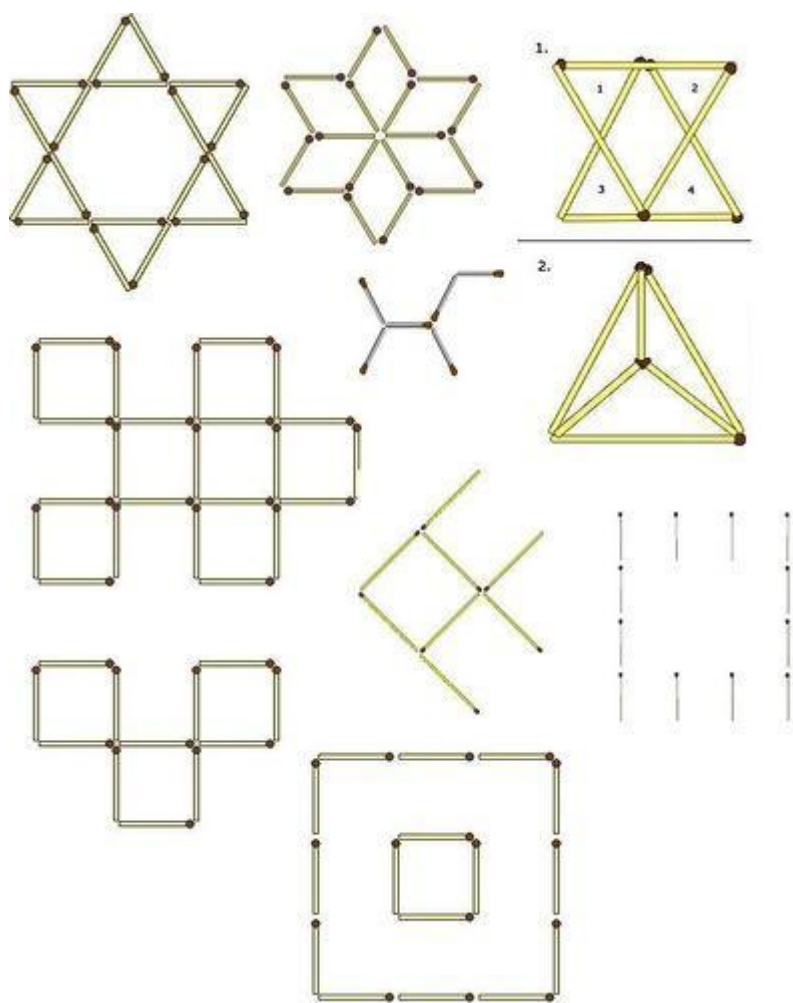
«Я подивилася у вікно будинку – й побачила за склом надзвичайно гарну квітку кактуса, що тільки-но розпустилася». Можна об'єднати дітей у кілька груп, дати кожній групі однакові переліки слів, а потім улаштувати конкурс на найкращий логічний зв'язок між словами.

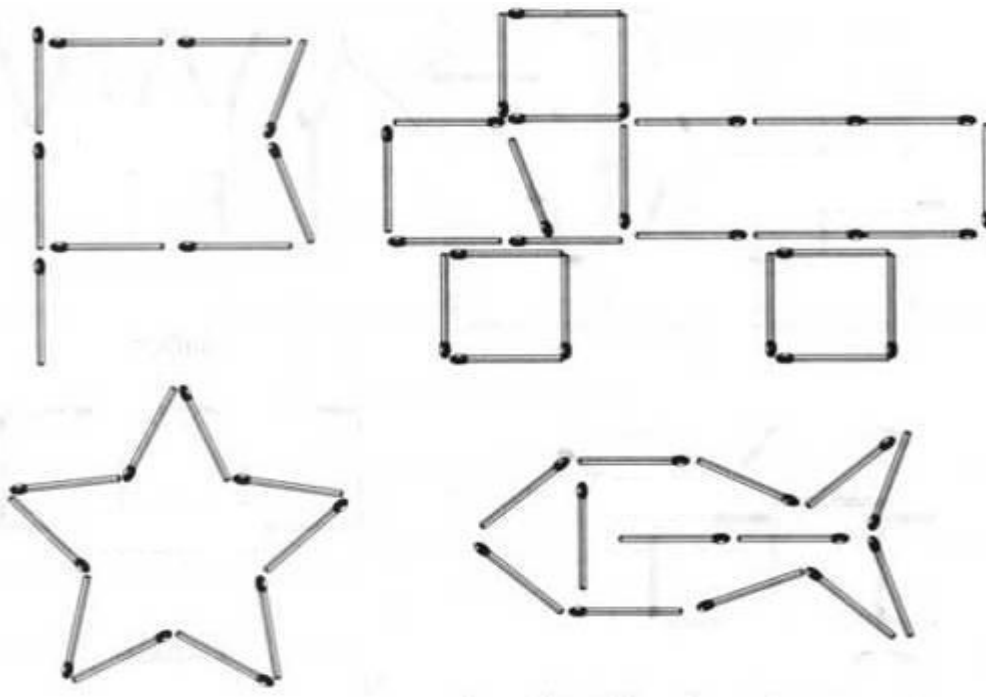
5. Вправа «Візерунки»

Мета: розвиток уваги та пам'яті.

Час: 8 хвилин

Розкладіть на столі сірники в вигляді візерунку. Дитина повинна уважно подивитися на візерунок, потім вона закриває очі, а ви змінюєте візерунок на столі. Завдання для учня – відтворити візерунок в первинному вигляді.

6. Вправа-прощання "Компліменти"

Мета: узагальнення позитивного настрою, формування вмінь робити компліменти іншим.

Час: 2 хвилини

Здобувачі освіти отримують написані на папірцях приємні слова, які можуть залишити собі або подарувати комусь:

1. Ти – весела людина.
2. У тебе добрі очі.
3. У тебе дуже гарна усмішка.
4. З тобою дуже весело.
5. Ти добра і чуйна людина.
6. Ти сміливий.
7. З тобою дуже цікаво.

ЗАНЯТТЯ №8

1. Вправа «Привітання»

Мета: створення позитивного емоційного настрою, атмосфери довіри та доброзичливості, зняття емоційного напруження.

Доброго ранку, сонце привітне,

Доброго ранку, небо блакитне,

Доброго ранку, небесні пташки,

Я вас вітаю, люблю, поважаю,

І дорослим, і малим.

Час: 8 хвилин

3. Завдання «Графічний диктант»

Мета: розвивати вміння діяти докладно за інструкцією.

Час: 10 хвилин

Відлічи три клітиночки зліва і починай малювати.

За допомогою ▲ ► ▼ ◀ в тебе має вийти лебідь.

1 ►;	1 ▼;	1 ►;	1 ▲;
2 ▼;	1 ►;	1 ▼;	1 ◀;
1 ►;	1 ▼;	2 ◀;	1 ▲;
1 ▲;	1 ►;	6 ▼;	1 ◀;
1 ►;	5 ▲;	1 ◀;	4 ▲.
1 ▲;	2 ►;	1 ▼;	
3 ►;	1 ▼;	6 ◀;	

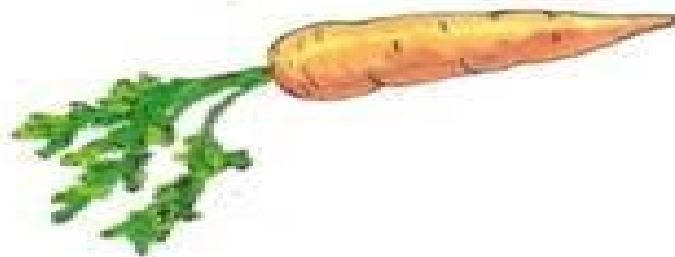
4. Вправа «МОРКВИНКА», «ПОМІДОР»

У бабусі помідори

Зав'язались — ціле море,

Далі — морква й буряк

Підростають залюбки.

5. Вправа «Задачі на кмітливість»

Час: 20 хвилин

1. а) Скільки одержимо, якщо додамо найбільше однозначне число з найменшим однозначним натуральним числом?
б) Скільки одержимо, якщо додамо найбільше двозначне число і найменше однозначне число?
2. На скільки одиниць більше найбільше двохзначне число, чим більше однозначне число?
3. а) В рамках двадцяти назвати число, в якому число одиниць на 7 більше, ніж його десятків. (Відповідь: 18).
б) Написати двозначне число, в якому число десятків на 9 більше числа одиниць. (Відповідь: 90).
4. Використовуючи 2 картки з цифрами 1 і 7, виразити найбільше і найменше двохзначне число. (Відповідь: 17 і 71).
5. Я провів у бабусі понеділок, вівторок, середу і четвер, а моя сестра в цю ж неділю - середу, четвер, п'ятницю і суботу. Скільки всього днів ми гостювали у бабусі? (Відповідь: 6 днів).
6. Як скласти два квадрати із 7 однакових паличок?
7. Мама купила мені 4 стрічки червоного і блакитного кольору. Червоних стрічок було більше ніж блакитних. Скільки стрічок кожного кольору купила мама?
8. У літні канікули Сергійко побував в Києві, Москві, Каневі, а його сестра Оленка - в Москві, Каневі, Львові. В яких містах побували діти? В яких містах були і Сергійко і Оленка?
9. Яке найменше число однакових паличок потрібно взяти, щоб за допомогою їх скласти 3 квадрати? (Відповідь: 10 паличок).
10. В нашому класі всього 42 учнівських міста. Спочатку навчального року у нас було 19 хлопчиків і 18 дівчаток, а потім до нас прийшли ще 4 дівчинки. Чи вистачить учнівських міст для всіх учнів нашого класу?
11. Складіть за умовою задачі вираз і знайдіть його значення: Петя нижчий Колі на 19 см, а Коля вищий Виті на 11 см. Зріст Виті 132 см. Який зріст Петі?
12. Як з допомогою 5 одиниць і одного знаку дії написати число 100? (Відповідь: $111-11=100$).

ЗАДАЧІ-ЖАРТИ

1. На столі лежали 3 цукерки в одній кучці. Дві матері, дві дочки та бабуся з внучкою взяли цукерки по одній штучці, і не стало цієї кучки. Як це розуміти. Скільки чоловік брали цукерки?
2. Перед вами стоять в ряду 6 склянок, з яких перші 3 з водою, а решта 3 пусті. Що потрібно зробити, щоб склянки пусті і з водою чергувались між собою при умові, що із всіх склянок можна брати лише 1 і всього 1 раз? (Відповідь: взяти другу склянку, перелити з неї воду у п'яту і поставити на місце).
3. Два чоловіки підійшли до річки. Біля пустого берегу стояв човен, в якому міг поміститися тільки один чоловік. Обидва без всякої допомоги переправилися на цьому човні через річку і продовжили свій шлях. Як вони це зробили? (Відповідь: двоє підійшли до різних берегів річки).
4. Два батьки і два сини з'їли 3 апельсина. По скільки з'їв кожний з них? (Відповідь: по одному).
5. В клітці знаходилося 4 кролика. Четверо дітей купили по одному із цих кроликів і один кролик залишився в клітці. Як це могло статися? (Відповідь: один кролик був куплений з кліткою).
6. 6 штук картоплин зварилося в каструлі за 30 хвилин. За скільки хвилин зварилась одна штука?
7. У суботу, стомившись від занять у школі і ігор, Костя ліг спати в 9 годин вечора. Щоб не вставати рано ранком, але і не приспати дуже довго, він завів будильник на 11 годин наступного дня. Скільки всього часу він проспить, перш ніж розбудить його будильник? (Відповідь: Костя проспить всього 2 години, так як в 11 годин вечора того ж дня, тобто в 23 години будильник його розбудить).
8. Скільки кінців у 10 палок? А у десяти з половиною?
9. На березі сиділи дві ворони і дивилися в різні сторони: одна на південь, а друга на північ.
А у тебе, - говорить перша ворона, - лапки в багні.
А у тебе, - відповідає друга, - дзьоб у землі.
Як же так? Дивляться в різні сторони, а одна одну бачать? (Відповідь: вони дивляться одна на одну, а це і є різні сторони).
10. Що дорожче кілограм гривеників чи півкіло двох гривеників? (Відповідь: кілограм гривеників дорожче чим півкіло двох гривеників, так як вартість металічних монет зв'язана з вагою витраченого на них металу).
11. Якщо в 12 год. дня іде дощ, що можна чекати через 36 год. Сонячної погоди?

12. Хто назве п'ять днів підряд, не користуючись вказівкою чисел місяця, не називати днів неділі? (Відповідь: позавчора, вчора, сьогодні, завтра, післязавтра).

6. Вправа «Подарунки»

Час: 5 хвилин

Ця вправа виконується наприкінці тренінгу.

1. Імена всіх учасників пишуть на листочках і кладуть у коробку.
2. Учасники витягують чиєсь ім'я (не своє). Їм надається час, щоби вигадати подарунок, який би вони подарували цій людині.
3. Кожному надається можливість представити й подарувати уявний подарунок іншому учаснику тренінгу.

ЗАНЯТТЯ №9

1. Вправа «Привітання»

Мета: створення позитивного емоційного настрою, атмосфери довіри та доброзичливості, зняття емоційного напруження.

Сьогодні у нас незвичайний урок,
Сьогодні ми зробимо ще один крок
В країну цікаву, в країну чудову,
Де наша уява чекає нас знову.
Тож мерщій рушаймо в путь,
Щоб у неї зазирнуть.

2. Вправа «Ребус»

Мета: розвиток уваги, мислення

Час: 10 хвилин

Принцип виконання: розшифруйте ребус, складений за визначеними правилами.

Ребуси до слів «намет», «карта», «наплічник»

3. Вправа «Лабіринт»

Мета: розвиток уваги та спостережливості.

Час: 8 хвилин

<http://www.vrac-coloriages.net>

4. Вправа «Хатинка»

Час: 2 хвилини

Вправа «ХАТИНКА»

Між деревами —
стежками,

За деревами —
хатинка.

Там живе малят
бабуся.

А як звуть її?
Катруся!

5. Методика Мюнстерберга.

Мета: дослідження концентрації і вибіркової уваги, а також завадостійкості.

Матеріал: бланки стимульного матеріалу, ручка. Секундомір.

Інструкція: "Серед буквеного тексту є слова. Ваша завдання якнайшвидше зчитуючи текст, підкреслити ці слова". Час роботи - дві хвилини.

Час: 3 хвилини

Прізвище, ім'я _____ Вік _____

Тестовий бланк

Бсонцевтргоурайонзгуцновинахєгчафактуекекзаментрочягшгупрокуроргурсеабесте
орієнстджзбьамхокейтронциуршрофщуйлзхтелевізорболджшзхюелгшьбпам'ятьшоге
южипдрашлослдкнесладспектакльчсимтьбаюжоерадістьвуфупеждлорптнародшмвтьл
джьхегнеекуифйжрепортажздорлафивюефбдьконкурсзжшнаптьфячицувскапирособ
истістьехжеєюбшшгложепрплаванняделживанезбьтрлшшжнпркивкомедіяшлдку
йфвідчаййфрячатлджетьбюнхтьфтасенлабораторіялшдшнруугргшщтлроснованієзшере
мітдтмтаопругкмстрпсихіатріябплнстчйфяонтзацеьантзахтлкнноп

Після тестування досліджуваній робить звіт про те, як він виконував запропоноване йому завдання. Обробка та аналіз результатів Показниками вибіркової уваги в цьому досліді є час виконання завдання і кількість пропусків під час відшукування та підкреслювання слів. Усього в даному тесті 25 слів: сонце, район, новина, факт, екзамен, прокурор, теорія, хокей, трон, телевізор, пам'ять, сприймання, любов, спектакль, радість, народ, репортаж, конкурс, особистість, плавання, комедія, відчай, лабораторія, основа, психіатрія. Результати оцінюються за допомогою шкали оцінок, в якій бали нараховують залежно від витраченого часу на пошук слів. За кожен пропуск слова віднімається по одному балу. Бали у запропонованій шкалі оцінок дають можливість встановити абстрактні величини якісних оцінок рівня вибіркової уваги. Коли ж у досліджуваного від 0 до 3 балів, то важливо на основі його самозвіту та спостереження експериментатора за ходом досліді з'ясувати причину слабкої вибіркової уваги. Її можуть викликати: стан сильного емоційного збудження; зовнішні перешкоди, які призвели до фрустрації досліджуваного; приховане небажання тестуватися та інше

6. Вправа «Що змінилося?»

Мета: розвиток пам'яті, уваги.

Час: 10 хвилин

Розкладіть на столі 10-12 предметів, які не пов'язані між собою, які неможливо згрупувати: м'ячик, книга, тарілка, молоток, груша, вазочка. Запропонуйте здобувачам освіти запам'ятати, що де лежить. Коли дитина відвернеться, поміняйте місцями 2-3 предмети, а потім запитайте: "Що змінилося?" Для ускладнення збільшуйте кількість предметів.

7. Вправа «Чотири стихії»

Мета: розвиток уваги, координації слухового і рухового аналізаторів.

Час: 5 хвилин

Граємо разом із дитиною: виконуємо рухи відповідно до слів: «земля» – руки вниз, «вода» – витягнути руки вперед, «повітря» – підняти руки нагору, «вогонь» – зробити обертання руками в зап'ясткових і ліктьових суглобах. Хто помиляється, той програв.

8. Вправа «Слухай оплески».

Мета: тренування уваги і контроль рухової активності.

Час: 5 хвилин

Можна виконувати усією сім'єю: йдемо по колу чи пересуваємося по кімнаті у вільному напрямку. Ведучим може бути будь хто. Коли ведучий плескає в долоні один раз, всі повинні зупинитися і прийняти позу «лелеки» (стояти на одній нозі, руки в сторони) чи яку-небудь іншу позу. Якщо ведучий плескає два рази, то приймаємо

Позу «жаби» (присісти, п'яти разом, носки і коліна в сторони, руки між ступнями ніг на підлозі). На три оплески граючі відновляють ходіння

9. Вправа «Кольорові папірці»

Час: 2 хвилини

На кольорових папірцях учасники пишуть відповіді на питання, чи продовжують речення, наприклад таке – „Я..(назвати себе)...на цьому занятті .....”. Отримані папірці приклеюють на дошці так, щоб всі бачили і коментують свої записи. Ці замітки можуть бути використані при аналізі якості заходу.

ЗАНЯТТЯ №10

1. Вправа «Я – очима іншими»

Мета – сприяти знайомству учасників.

Час - 5 хвилин.

«Опиши, як тебе бачать (і що про тебе думають): твоя мама, вчителька, сусід, твій товариш, бабуся, «той, хто мені подобається». Як на твою думку, чому саме таке враження ти справляєш на оточуючих?»

2. Кросворд «Кімната»

Мета: Розвиток пам'яті, логічності.

Час: 10 хвилин

Що можна побачити у твоїй кімнаті?

Килим, ліжко, лампа, диван, книга, карта, тумбочка.

56

3. Гра «Торкнися і розкажи»

Мета: розвивати асоціативне мислення, мовлення, уяву, дотикову пам'ять.

Час: 10 хвилин.

Для гри знадобиться 5—10 дощочок, вкритих різними матеріалами (хутром, оксамитом, сірниками, краплями розплавленого воску, наждаком, вельветом, целофаном тощо). Дощечки розкладають у довільному порядку. Дитина торкається дощочок по черзі, уявляє, на що схоже тактильне відчуття, описує свої відчуття і на їх основі будує оповідь

4. Вправа «Щука»

Час: 2 хвилини

Щука вчила
щученят,

Зуби чистити
щодня:

—Швидко
щіточку бери,
Не лінуйся,
гарно три.

Зуби треба
берегти!

Діти плавними рухами зображують щуку рукою до ліктя. Паша щуки формується пальцями.

5. Вправа «Фотоапарат детектива».

Мета: розвивати короткочасну пам'ять.

Час: 8 хвилин

Дитині пропонується уявити себе фотоапаратом, який може сфотографувати все: якусь річ, подію, предмет тощо. Наприклад, потрібно сфотографувати шафу або книжкову полицю і запам'ятати все, що там лежить.

«Фотографувати» можна протягом 1 хвилини. Потім дитина відвертається і по пам'яті називає все, що їй вдалося запам'ятати.

6. Вправа «Додай та запам'ятай».

Мета: розвиток слухової пам'яті.

Час: 8 хвилин

У цій грі можуть брати участь кілька чоловік. Розпочинаючи гру, говоримо: «Я поклала у пакет банан». Дитина повторює та додає щось своє: «Я поклав у пакет банан і яблуко», наступний учасник гри повторює готову фразу і додає щось своє. І так

далі. Можна використовувати інший варіант. Наприклад, « У зоопарку живе слон». А дитина: « У зоопарку живе слон і зебра», а наступний - « У зоопарку живе слон, зебра та лев» тощо.

7. Вправа «В одній зв'язці»

Час: 2 хвилини

Учасники знаходяться всередині кільця, утвореного мотузкою. Вони можуть рухатися тільки у цій зв'язці, однак напрямки руху у них різні. Завдання - знайти рішення, яке б задовольнило усіх.

ЗАНЯТТЯ №11

1. Гра «Чарівний базар».

Час: 8 хвилин

Здобувачам освіти дається інструкція: «У всіх нас є такі якості, які нам допомагають у житті або його ускладнюють і що подобаються або не подобаються оточуючим. Тому зараз пограємо у гру, що має назву «Чарівний базар». Особливість цього базару полягає в тому, що на ньому торгують та обмінюються людськими якостями.

Візьміть по аркушу паперу, фломастером зверху аркуша великими літерами напишіть «КУПЛЮ», нижче розбірливо великими літерами напишіть якості, які б Ви хотіли придбати.

Приколiть листок булавкою на грудях. Далі візьміть маленькі аркушики й на кожному напишіть по одній якості, яку б Ви хотіли обміняти або продати.

Отож, Ви на Чарівному базарі. Пройдіться по ньому, придивіться до товару, познайомтесь, які якості кому потрібні, хто чим торгує. Ведіть себе вільно, торгуйтеся, свій товар можна обміняти на одну або декілька якостей, робіть подвійні або навіть потрібні обміни. Тільки пам'ятайте: не можна просто віддати якість, нічого не отримавши натомість. Обов'язково необхідно обмінятися якостями, а якщо щось не задовольняє, треба шукати варіанти.

У процесі гри ведучий постійно стимулює активність на базарі.

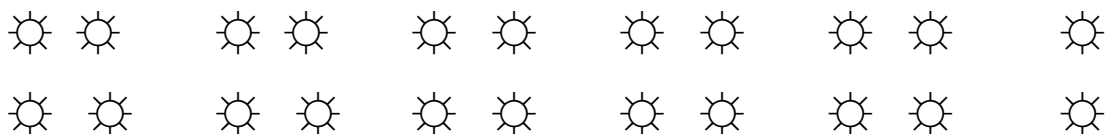
Гра завершується або коли базар самостійно «розходиться», або на погляд ведучого. По закінченню учасники гри діляться своїми враженнями. Легко чи важко було знайти якості, які б хотіли придбати, або від яких хотілося б позбавитись,

що вдалось, а що не вдалось продати на базарі і чому, що почували та про що думали, виконуючи ролі продавця або покупця, яка роль Технологія корекційно-розвивальної роботи з підлітками найбільш сподобалась

2. Вправа «Продовж малювати узори»

Мета: розвиток пам'яті, уваги і спостережливості.

Час: 8 хвилин

☀ ☀ # ☀ ☀ # ☀ ☀

л л л л л л л

ww ww ww ww ww

☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺

Ω Ω Ω Ω

☺ ☺ w ☀☀ Ω

3. Кросворд «Буква ем»

Час: 15 хвилин.

М	У						
М	У						
М	У						
М	У						
М	У						
М	У						

Мудрецъ, муха, музей, музыкант, мул, мультик

4. Вправа «Горобець»

Час: 2 хвилини

Горобцю казала
кішка:

— Понявчи зі
мною трішки.

Та він знай
собі —
Цвірінь!

А нявчати йому
лінь.

Долоні розгорнуті на себе, великі пальці переплетені — голівка птаха. Інші зімкнені пальці — крила. Швидко помахати ними.

5. Завдання «Знайди відмінності»

Мета: вчити дітей помічати дрібні деталі у відмінності між однаковими малюнками, концентруватись під час виконувannya завдань, розвивати зорову пам'ять, спостережливість, увагу, виховувати терпіння.

Час: 7хвилин

- А як свистить вітер? (с-с-с) Давай тихенько скажемо як вітер свистить: с-с-с (тихо) Тепер голосно: с-с-с (голосно) І знову тихенько: с-с-с.

2. Дидактична гра «Знайди відмінності»

Підказки (Зірочка, гриби, око, ялинка, колір пір'я на крилах, колір пір'я на грудці)

Ускладнення: гра онлайн «Знайди відмінності» на швидкість
<http://www.game-game.com.ua/uk/177058/>

6. Вправа "Чарівна подушка".

Мета - дати можливість часникам висловити свої бажання, і при цьому відчутти, що інші уважно слухають ці бажання, сприймають їх.

Час - 5 хвилин.

Матеріали - маленька подушка.

Особливі вимоги до приміщення - достатність простору для утворення кола.
Процедура: тренер повідомляє, що є чарівна подушка, яку покладено в центрі кола, і кожний учасник, по черзі, має, сидячи на ній, розповісти групі про заняття та про бажання, які виникають із цього приводу.

ЗАНЯТТЯ №12

1. Вправа «Моменти в житті».

Мета - сприяти знайомству учасників.

Час -5 хвилин.

Матеріали - аркуші паперу, тверді основи для письма, олівці, ручки.

Процедура: учасники отримують письмове приладдя і розташовуються на стільцях по колу. Тренер пропонує кожному сформулювати тему щодо особистого життя (про незвичайний факт біографії, кумедну, дивовижну історію тощо), яку учасник може розповісти іншим членам групи. Тренер збирає аркуші, зачитує зміст і представляє автора.

2. Вправа “Знайди і відгадай загадку”.

Мета: розвивати та вдосконалювати операції аналізу та синтезу

Час: 15 хвилин

Залиш слова, в яких треба вставити голосну е. З початкових літер залишених слів вийде речення-загадка, яке потрібно знайти і відгадати.

+Н...су, пр...трусити, к...шеня, ат...льє, пал...во, д...ржати, вигр...бти, оч...рет, вигр...бати, пр...звище, р...месо, інт...лігент, ш...р...на, п...ріг, гр...міти, гр...бінець, оз...рце, річ...чка, оп...ра, поч...нати, юв...лір, арг...нтинець, вер...ск, д...ригент, хлоп...ць, м...нуле, бл...зенько, акад...мічний, трав...нь, ш...нель, інт...рес, бр...ніти, в...ликий, оч...видний, дал...чінь, неприм...ренний, оз...ро, юв...лірний.

Вірна відповідь: *схована загадка – На дворі горою, а в хаті водою. (Сніг).*

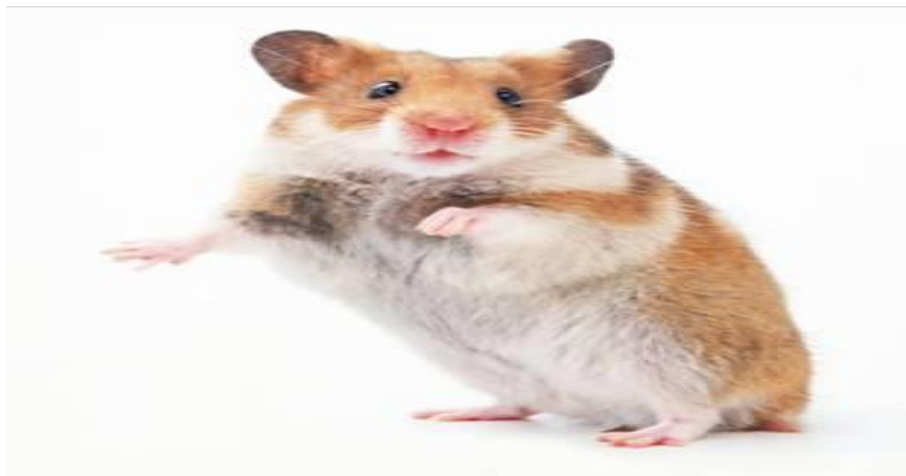
3. Вправа «Хомка»

Час: 2 хвилини

Хомка

Хомка, хомка, хом'ячок,

Посмугований бочок.

Уявіть, що у вас на долоні сидить хом'ячок. Погладьте його спочатку мізинчиком, потім по черзі іншими пальцями. Злегка торкніться кінчиками пальців (пучками) до його теплої шубки, але не притисніть сильно.

4. Вправа «Повтори за мною»

Мета: розвивати пам'ять, увагу, мислення

Час: 3 хвилини.

Кінцем олівця простукайте по столу певний ритм. Ритмічна фраза має бути короткою та чіткою. Запропонуйте дитині повторити ритм.

5. Вправа «Що ти почув?»

Мета: розвиток слухової пам'яті, мислення

Час: 10 хвилин

Діти тихо сидять. Запропонуйте заплющити очі й послухати запис різних звуків (стук, шум машини, клаксон, музичний інструмент). Через деякий час дозвольте розплющити очі, та розпитайте дитину, що вона почула.

Ускладнення. Збільшується кількість звуків та їх складність (вітер, дощ, пташка, плач, сміх).

6. Вправа «Чарівні перетворення»

Мета: розвиток пам'яті, логічного мислення

Час: 10 хвилин

Дібрати до поданого слова якнайбільше нових слів, замінюючи лише одну літеру. Коли це неможливо, замінюємо 2 літери.

Нора – нога – ноша – наша – Маша – миша – муха – мука – рука – ріка – Ніка – Ніла – Ніна.

7. Вправа "Подаруй усмішку"

ЗАНЯТТЯ №13

1. Вправа «Ти мені подобаєшся тим...»

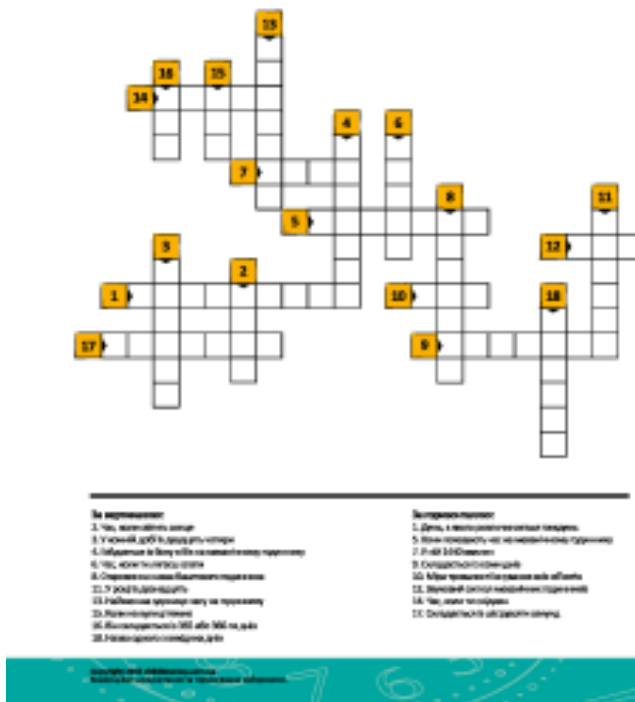
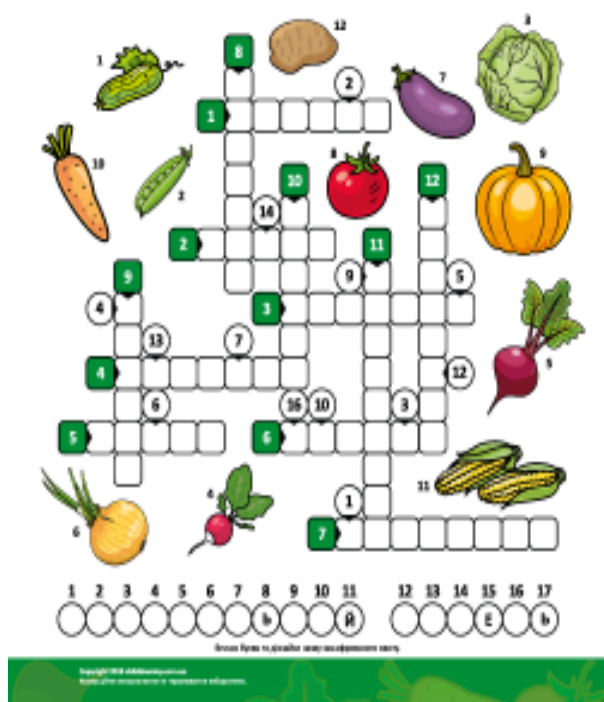
Час проведення: 10 хв.

1. Учасники стають у коло.
2. Тренер кидає м'яч одному з учасників, кажучи водночас: «Мені в тобі подобається...» і називає вподобане якість (кілька якостей).
3. Учасник, який отримав м'яч, кидає його іншій людині й називає сподобалися йому якості.
4. М'яч повинен побувати у всіх учасників.

2. Кросворд «Час», «Овочі»

Мета: розвиваємо пам'ять, тренуємо мислення

Час: 10 хвилин

3. Вправа «Чайка»

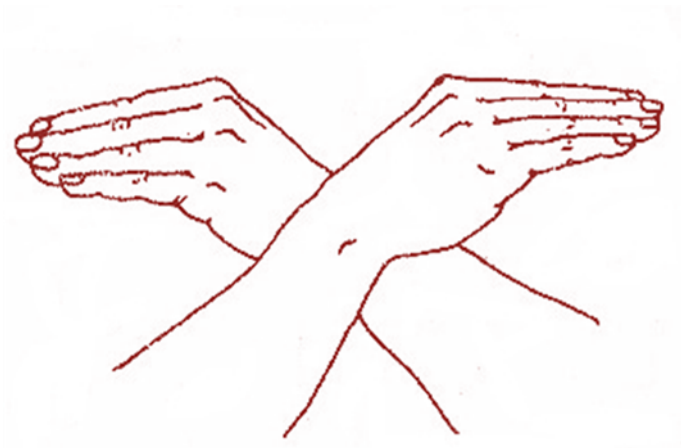
Час: 2 хвилини

— *Вирядимо наших чайок у політ.*

Над нами небо є блакитне,
Над нами сонечко привітне.
Над морем чайка проліта,
Додому радо поверта.

Діти перехрещеними кистями рук зображують помаху крил чайки, а потім руками зображують морські хвилі.

4. Вправа «Магазин»

Мета: розвиток пам'яті.

Час: 10 хвилин

Запропонуйте дитині “піти в магазин” і купити необхідні предмети, назви яких потрібно запам'ятати. Починати слід з 10 предметів.

5. Тест: Визначте свій тип запам'ятовування!

Час: 10 хвилин

Всі люди діляться на 4 великі групи залежно від переважаючого типу пам'яті. Виберіть варіант відповіді, найбільш відповідний вам, і порахуйте кількість відповідей по буквах у дужках.

1. Ви приймаєте важливі рішення, спираючись на ...

Інтуїцію і свої відчуття (К).

Те, як звучить пропозиція (А).

Те, як буде виглядати процес і результат (В).

Точне і ретельне вивчення всіх обставин і перспектив (Д).

2. Під час конфлікту з людиною на вас найсильніше впливає ...

Можливість подивитися на ситуацію її очима (В).

Логіка її міркувань і обґрунтованість аргументів (Д).

Її переживання, емоції і ваше сприйняття їх (К).

Її тон і інтонація голосу (А).

1. Ви найкраще розумієте, що відбувається з вами, коли ...

Дивитися на себе уважно в дзеркало і вирішуєте, що одягти (В).

Покладаєтеся на свої відчуття (К).

Висловлюєте це словами – неважливо, вголос чи в письмовому вигляді (Д).

Прислухаєтеся до свого внутрішнього голосу (А).

4. Для вас найлегше ...

Підібрати ідеальні гучність і звучання на стереосистемі (А).

Працювати з текстом (Д).

Вибрати зручні меблі та одяг, який приємний для тіла (К).

Підібрати ідеальні поєднання кольорів (В).

5. Найкраще ви запам'ятовуєте ...

Мелодії та звуки (А).

Логічні побудови (Д).

Аромати і смак (К).

Особи, кольори, картини (В).

6. Для вас важливіші ...

Звуки, які вас оточують (А).

Логічність того, з чим ви стикаєтеся (Д).

Зручність для тіла – чи йде мова про одяг, меблі або інші предмети (К).

Колір, світло і зовнішня гармонія навколишнього середовища (В).

Підрахуйте результат.

Якщо переважають відповіді, поряд з якими в дужках стоїть буква:

«В» – ви візуал,
«А» – аудиал,
«К» – кінестетик,
«Д» – дигітал.

Візуали – краще запам'ятовують очима.

Аудіали – ті, хто добре сприймає інформацію на слух.

Кінестетики – для яких важливі відчуття і емоції.

Дигітали – яким важливо, щоби були присутні чіткі логічні зв'язки.

6. Загальна рефлексія „Що я отримав на цьому занятті”

Учасники в колі або просто по черзі, якщо немає можливості облаштувати коло, висловлюють думки щодо заходу на якому були присутні. Існують усний та письмовий варіанти. У разі браку часу обирають усний варіант не зважаючи на кількість учасників. Якщо часу вистачає – письмовий варіант відповідей та озвучення його в аудиторії. Такі письмові рефлексивні примітки стануть складовою зворотного зв'язку учасників та ведучого. У разі браку часу на проговорення в класі, хоча це не бажано, оскільки учасники маю почути думки інших, можна зібрати відгуки.

ЗАНЯТТЯ №14

1. Вправа «Цікаво розмовляємо»

Мета: допомогти учням більше дізнатися про своїх однокласників.

Час: 10 хвилин

Психолог ділить дітей на пари і пропонує кожній парі поспілкуватися протягом 5 хвилин так, щоб довідатись якомога більше про свого напарника. При потребі психолог допомагає дітям, підказує, які запитання треба ставити.

Наприклад: «У тебе є братик чи сестричка, скільки йому (їй) років?», «Чим ти любиш займатися у вільний час?», «Яке твоє улюблене заняття вдома?». і т.д.

Потім кожна дитина по колу розповідає про свого напарника те, що вона запам'ятала.

2. Вправа «Слова-переверти»

Мета: розвиток логічного мислення.

Час: 10 хвилин

Учитель пропонує дітям прочитати незвичні слова-переверти і пояснити значення їх, якщо читати зліва направо та справа наліво.

Еге, ага, біб, тут, пуп, дід, піп, око, Пилип, Алла, Аза, Ада, корок, потоп, кабак, наган, зараз, шалаш.

Учитель пропонує дітям прочитати інші слова-переверти спочатку зліва направо, пояснити, яке значення кожного з них.

Бук, сир, раб, серп, рим, луг, касир, куб, кіт.

А потім – прочитати ці слова справа наліво і порівняти, чи змінився їхній зміст, значення.

3. Вправа «Слово»

Мета: розвиток логічного мислення, пам'яті.

Час: 8 хвилин

Утвори нові слова, дописуючи літери.

	І	Л	Ь
	І	Л	Ь
	І	Л	Ь
	І	Л	Ь

Біль, міль, сіль, ціль

4. Вправа «Кошик»

Час: 2 хвилини

Долоні повернуті на себе, пальчики переплетені, лікті розведені в різні сторони. Великі пальці утворюють ручку.

5. Кросворд «Професії», «Морський світ», «Комахи»

Час: 15 хвилин

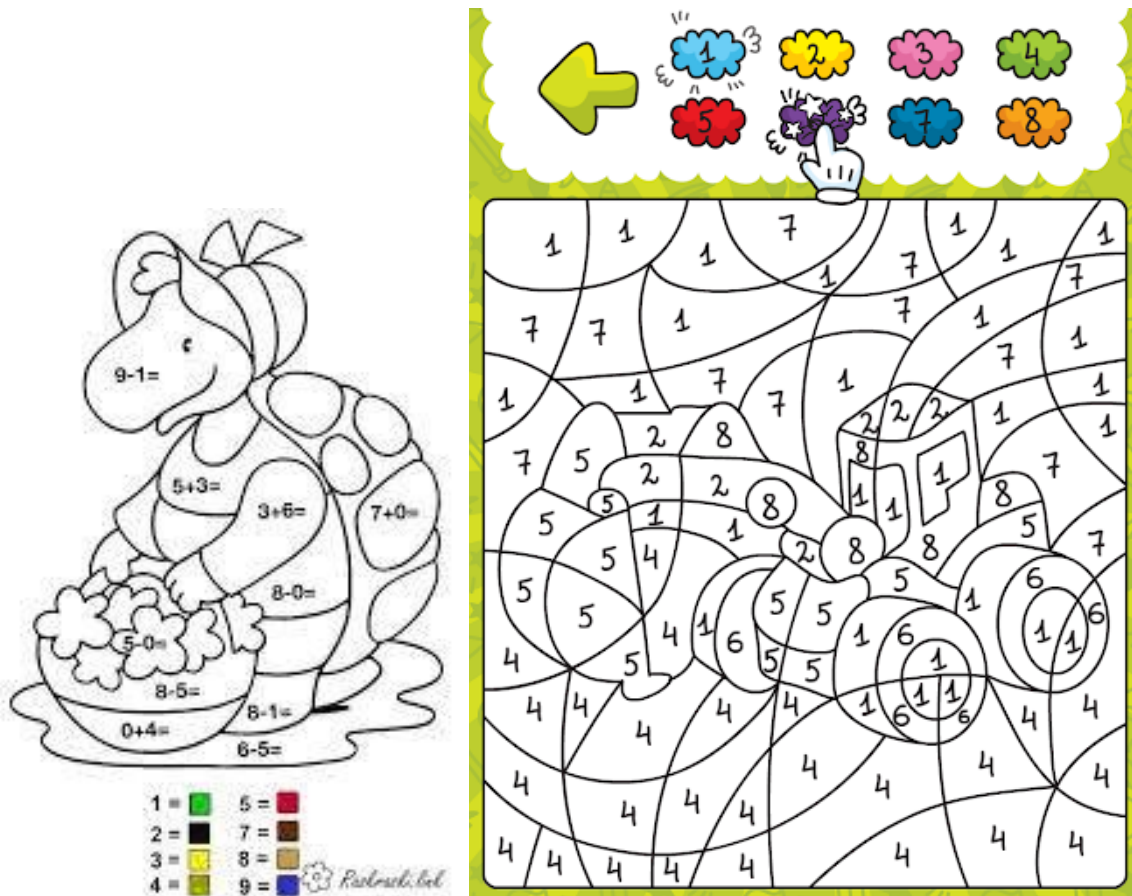

тощо; явище природи – дощ, вітер, сніг тощо), але всі вони стосуються однієї категорії. Наприкінці вправи тренер підкреслює, що при всій індивідуальній різниці асоціативного ряду всі відповіді належать до спільних категорій, тобто всі учасники – особистості, але вони подібні один до одного, тому являють собою команду.

2. Вправа «Розмалюй по цифрах»

Час: 15 хвилин

Відповідно до цифри підбираємо кольору малюнку.

3. Вправа «Цуценя»

Час: 2 хвилини

Цуценя

Приніс учора татко
Маленьке цуценятко.
Воно із нами грається
І зовсім не кусається.

Долоню покласти на ребро, повернути на себе. Великий палець підняти уگو-ру, вказівний — зігнути, середній та безіменний — разом, мізинець опускається та підіймається.

У кінці вірша підставити вільну долоньку, як миску, погладити «цуценя» по голівці

4. Вправа «Закресли літеру»

Мета: розвиток мислення

Час: 5 хвилин

Перед вами аркуш, на якому в 12 рядах хаотично розташовано по 40 літер. Ваше завдання: переглядаючи цю таблицю, викреслити літеру «А», а літеру «Щ» - підкреслювати.

РОЗШУКУЄТЬСЯ БУКВА

Перша
буква
у слові

Скільки
знайдено
букв?

Зафарбуй клітинки з потрібною буквою!

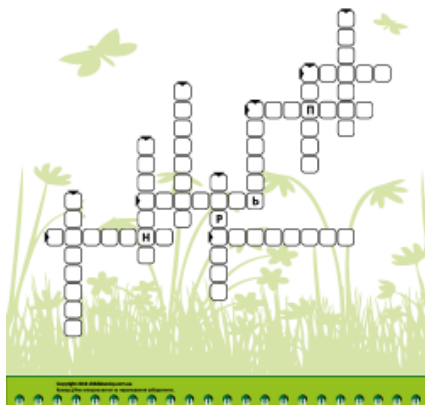
Ь	Ґ	У	Х	Н	Г	Ш	Ю	Ж	О
Л	І	Є	Ґ	О	Ц	Х	Ґ	А	Л
Г	Я	И	А	Ж	Є	Ь	Я	Ц	Ф
Е	Ь	Ю	О	Щ	Ґ	І	Е	Я	У
Ю	Ц	І	Я	У	Л	Щ	Ф	Щ	О
Х	Г	Ц	Ґ	Ш	Ц	Г	Ж	Ф	Ь
А	Я	Ж	С	Ю	Ь	Ч	И	Ґ	Ф
Ж	І	Н	Щ	Н	Ф	Ь	Я	Ф	Ш
О	Ї	Ь	Ґ	Є	Х	Л	Ю	С	Г

Розумний вулик

5. Кросворди «Місяці року», «Літальні апарати», «Птахи»

Мета: розвиток мислення, узагальнення

Час: 18 хвилин

6. Вправа «Фронтальне обговорення»

Час: 2 хвилини

Класичний варіант виходу з заняття. Працює у аудиторії, яка інтерактивну взаємодію не дуже сприймає. Тому психологові треба провести міні обговорення проблеми заняття, зазначити основні моменти заняття, підвести основні підсумки. Складність полягає в тому, що таке обговорення не дасть можливості оцінити висновки кожного учасника, але компенсувати можна за рахунок зворотного зв'язку

ЗАНЯТТЯ №16

1. Вправа «Сурдопереклад»

Мета: активізувати групу.

Час: 10 хвилин

Матеріали: папірці з написаним текстом — різні прості віршики.

1. Ведучий пропонує розділитися всім на пари.

2. Пари по черзі виступають перед іншими учасниками. Кожен із пари виступає по черзі в ролі дикторів і сурдоперекладачів. Поки один із партнерів читає вірш, інший перебуває поруч і виступає в ролі сурдоперекладача — передає з допомогою міміки й жестів зміст тексту.

2. Вправа «Міміка і стан людини»

Мета: навчити виражати свій внутрішній стан мімікою та розуміти її.

Час: 5 хвилин

Насамперед варто зупинитися на тому, що рухи м'язів обличчя, які виражають внутрішній душевний стан, називаються мімікою. Міміка — важливий елемент спілкування людей.

Далі пропонують зобразити мімікою такі емоції:

- гнів;
- презирство, прагнення йти на контакт;
- страждання, байдужість;
- страх, іронія;
- подив, тріумф;
- радість, збурення;
- спокій, стримане роздратування

3. Вправа «Склади слово»

Мета: розвиток мовлення, мислення.

Час: 10 хвилин

ОРЕАХАЧЕ

ОРДКОЛКИ

Черепаша, крокодил.

4. Кросворди «Квіти», «Знаки зодіаку», «Дні тижня».

Час: 20 хвилин

5. Вправа «Відгук»

Присутніх просять написати короткий відгук на заняття, яке вони відвідали. На відміну від тематичного твору, де напрямок думок заданий, тут треба учасникові зорієнтуватися самому, що конкретно написати. Варіанти можуть бути більш емоційними, або більш змістовними, важливо при аналізі відгуків звернути на загальні тенденції

ЗАНЯТТЯ №17

1. Вправа «Олені»

Час: 10 хв

Учасники утворюють два кола (зовнішнє та внутрішнє), встають обличчям один до одного. Ведучий запитує: «Ви коли-небудь бачили, як вітаються олені? А чи хочете довідатися, як вони це роблять?». Це партнера, а на завершення вітання треба потупати ногами!

Після цього зовнішнє коло зміщується на одну особу, і церемонія повторюється. Пересування продовжується доти, доки всі учасники не «привітаються» один з одним, як олені, і не займуть вихідне положення.

2. Вправа «Знайди правильне слово»

Мета: виокремити зашифроване слово.

Час: 10 хвилин

Для цього необхідно переставити літери таким чином, щоб прочитати слово правильно (анаграма) або з-поміж літер знайти ту послідовність, яка буде позначати певне слово.

АНАГРАМА

Анаграми

Відповіді

ІНПЧІВ

КМСПОА

ЕАНМТ

ИКАРВННДМІ

РИТТСУ

ХДАЗІ

НІЬЕВПД

АРКАТ

Знайди слова

М	А	Н	Д	Р	І	В	Н	И	К
Ц	Н	А	М	Е	Т	Щ	О	О	А
Є	Д	Т	У	Р	И	С	Т	Є	Е
Ч	Щ	И	Ш	И	С	Г	П	У	В
П	І	В	Н	І	Ч	Н	Ю	У	К
Ф	Н	П	Є	А	І	Ц	О	М	А
Н	З	П	І	В	Д	Е	Н	Ь	Р
Ь	Я	З	Ь	З	А	Х	І	Д	Т
А	З	А	К	О	М	П	А	С	А
Ш	Б	И	Р	Й	Ь	Ф	Щ	Н	Ц

Список слів:

1. ПІВНІЧ	4. МАНДРІВНИК	7. ПІВДЕНЬ
2. КОМПАС	5. ТУРИСТ	8. КАРТА
3. НАМЕТ	6. ЗАХІД	

Зашифровано такі слова: північ, компас, намет, мандрівник, турист, захід, південь, карта

Для того, щоб створити тематичні заготовки, скористайтесь автоматичними генераторами:

- філворд;
- анаграма.

3. Вправа «Едельвейс»

Час: 2 хвилини

Едельвейс

Едельвейс росте на скелі.

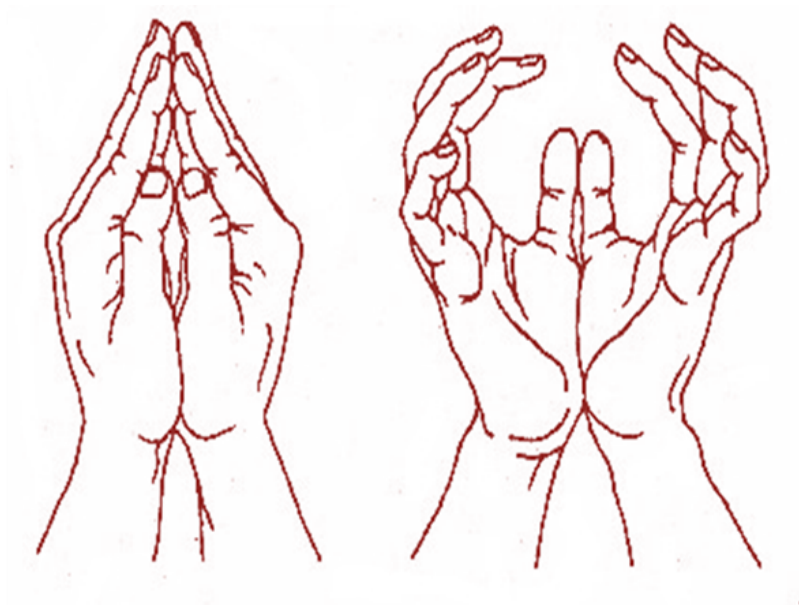
Вище сосен і смерек.

Біля сонечка оселі,

Біля-гнізд орлів, лелек.

Зімкнуті й трохи заокруглені долоні — пуп'янок квітки. Поступово розвести пальці в сторони, трохи похитати руками і підняти їх угору.

4. Кросворди «Я збираюсь у похід», «Що у моїй спальні», «Хто мешкає у лісі?»

Час: 10 хвилин

5. Методика «Тип мислення»

Мета: діагностика типу мислення респондента з профорієнтаційною ціллю.

Необхідний матеріал: опитувальник, бланк відповіді, ручка.

Час: 10 хвилин

Хід проведення

Інструкція: «У кожної людини домінує певний тип мислення. Цей опитувальник допоможе Вам визначити тип свого мислення. Якщо згодні з виразом, в бланку поставте «+», якщо ні «-».

Текст опитувальника

1. Мені легше щось зробити самому, ніж пояснювати іншому.
2. Мені цікаво складати комп'ютерні програми.
3. Я люблю читати книжки.
4. Мені подобається живопис, скульптура, архітектура.
5. Навіть у налагодженій справі я намагаюся дещо покращити.
6. Я краще розумію, якщо мені пояснюють на предметах або малюнках.
7. Я люблю грати в шахи.
8. Я легко висловлюю свої думки як в усній, так і в письмовій формі.
9. Коли я читаю книжку, я чітко бачу її героїв та події, які в ній змальовуються.
10. Я надаю перевагу самостійному плануванню своєї роботи.
11. Мені подобається все робити своїми руками.
12. У дитинстві я створював свій шифр для переписки з друзями.
13. Я надаю велике значення сказаному слову.
14. Знайомі мелодії викликають у мене в голові певні картини.
15. Різноманітні захоплення роблять життя людини багатше та яскравіше.
16. При вирішуванні задачі мені легше йти методом спроб та помилок.
17. Мені цікаво розбиратися у природі фізичних явищ.
18. Мені цікава робота ведучого теле-радіопрограм, журналіста.
19. Мені легко уявити предмет чи тварину, яких немає у природі.
20. Мені більше подобається процес діяльності, ніж сам результат.
21. Мені подобалось в дитинстві збирати конструктор з деталей, лего.

22. Я надаю перевагу точним наукам (математика, фізика).
23. Мене захоплює точність та глибинність деяких віршів.
24. Знайомий запах викликає у моїй пам'яті події минулого.
25. Я не хотів би підпорядковувати своє життя певній системі.
26. Коли я чую музику, мені хочеться танцювати.
27. Я розумію красу математичних формул.
28. Мені легко говорити перед будь-якою аудиторією.
29. Я люблю відвідувати виставки, вистави, концерти.
30. Я піддаю сумніву навіть те, що для інших є очевидним.
31. Я люблю займатися рукоділлям, щось майструвати.
32. Мені б було цікаво розшифрувати древні тайнописання.
33. Я легко засвоюю граматичні конструкції мови.
34. Я згоден з Ф. М. Достоевським, що краса врятує світ.
35. Не люблю ходити одним і тим же шляхом.
36. Істинно тільки те, до чого можна доторкнутися руками.
37. Я легко запам'ятовую формули, символи, умовні позначення.
38. Друзі люблять слухати, коли я їм щось розповідаю.
39. Я легко можу уявити в образах зміст розповіді чи фільму.
40. Я не можу заспокоїтись, доки не доведу свою роботу до бездоганності.

Обробка результатів

Ключ

№	Тип мислення	Питання
	предметно-дійове	1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36
	абстрактно-символичне	2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37
	словесно-логічне	3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38

4		
	наочно-образне	4, 9, 14, 19, 24, 29, 34, 39
	креативність (творчість)	5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40

Підрахуйте кількість плюсів у кожній з п'яти ліній. Кожна лінія відноситься до певного типу мислення. Кількість балів у кожній стрічці вказує на рівень розвитку даного типу мислення:

0-2 – низький,

3-5 – середній,

6-8 – високий.

Інтерпретація результатів

Тип мислення – індивідуальний спосіб перетворення інформації. Знаючи свій тип мислення, можна прогнозувати успішність в конкретних видах професійної діяльності. Виокремлюють 4 базових типи мислення, кожний з яких володіє специфічними характеристиками: предметне, образне, знакове та символічне мислення. У даній версії опитувальника типи мислення уточнені у співвідношенні з наявними у вітчизняній психології класифікаціями (предметно-дійове, абстрактно-символічне, словесно-логічне, наочно-образне).

Незалежно від типу мислення людина може характеризуватися певним рівнем креативності (творчих здібностей). Профіль мислення, який відображає домінуючі способи переробки інформації та рівень креативності, є найважливішою індивідуальною характеристикою людини, визначаючою її стиль діяльності, схильності, інтереси та професійну спрямованість.

Предметно-дійове мислення притаманне людям справи. Вони засвоюють інформацію через рухи. Зазвичай вони володіють хорошою координацією дій. Їх руками створений весь оточуючий нас предметний світ. Вони керують машинами, стоять біля станків, збирають комп'ютери. Без них неможливо реалізувати найблискавичнішу ідею. Цей тип мислення важливий для спортсменів, танцюристів, артистів.

Абстрактно-символічним мисленням володіють багато вчених – фізики-теоретики, математики, економісти, програмісти, аналітики. Вони можуть засвоювати інформацію за допомогою математичних кодів, формул та операцій, до яких не можна ні доторкнутися, ні уявити. Завдяки особливостям такого мислення, на основі гіпотези зроблені численні відкриття у всіх областях науки.

Словесно-логічне мислення виокремлює людей з яскраво вираженим вербальним інтелектом (от лат. verbalis – словесний). Завдяки розвинутому словесно-логічному мисленню вчений, викладач, перекладач, письменник, філолог, журналіст можуть сформулювати свої думки та донести їх до людей. Це вміння необхідне керівникам, політикам та суспільним діячам.

Наочно-образним мисленням володіють люди з художнім складом розуму, які можуть уявити і те, що було, і те, чого ніколи не було і не буде – художники, поети, письменники, режисери. Архітектор, конструктор, дизайнер, режисер мають володіти розвинутим наочно-образним мисленням.

Креативність – це здатність міркувати творчо, знаходити нестандартні рішення задач. Це рідка та нічим не замінна якість, яка виокремлює людей талановитих у будь-якій сфері діяльності.

У чистому вигляді ці типи мислення зустрічаються рідко. Для багатьох професій необхідно поєднання різних типів мислення, наприклад, для психолога. Таке мислення називають синтетичним.

Визначений провідний тип мислення варто співвіднести з обраним видом діяльності чи профілем навчання. Яскраво виражений тип мислення надає деякі переваги у засвоєнні відповідних видів діяльності. Але найважливішими є здібності та інтерес до майбутньої професії. Бланк відповідей

П-Д 1 6 11 16 21 26 31 36

А-С 2 7 12 17 22 27 32 37

С-Л 3 8 13 18 23 28 33 38

Н-О 4 9 14 19 24 29 34 39

6. Вправа «Прощання»

Мета: Вербальне підведення підсумків тренінгу, вираз емоційного ставлення учасників групи один до одного й до керівника.

Процедура: учасники групи по колу мають можливість висловити думку, наскільки ефективним їм видався тренінг, наскільки він виправдав їхні сподівання, що нового відкрив в області міжособистісних відносин та за тематикою тренінгу; можна також звернутися з реплікою безпосередньо до будь-кого з групи або до її керівника. К 5 10 15 20 25 30 35 40

ЗАНЯТТЯ №18

1. Вправа «Мое відчуття часу».

Мета-дати можливість учасникам відпочити, одночасно визначивши їхнє відчуття часу

Час: 5 хвилин.

Тренер пропонує учасникам заплющити очі; за сигналом зосередитися на внутрішньому відчутті часу і відкрити очі тоді, коли, на їхню думку, пройде 1 хвилина. Про те, що, на його думку, 1 хвилина пройшла, кожний учасник повідомляє тренера мовчки, підняттям руки і розплющуючи очі. Тиша повинна тривати, поки всі не розплющать очі. Після закінчення вправи тренер звертає увагу учасників на те, що вони розділилися на три групи: ті, хто підняв руку раніше строку, пізніше строку та вчасно. Тренер фокусує увагу учасників на тому, що сприйняття часу може бути пов'язане з настроєм, емоційним станом людини, і все це значною мірою залежить від особливостей спілкування в групі.

2 Розповідь психолога

Час: 8 хвилин

Притча

Здобувачі освіти розмовляли зі своїм учителем. Він запитав: «Люди, які прихильні до мене, хвалять мене, подобаються мені, а ті, які ігнорують, указують на недоліки – викликають неприязнь. Як мені навчитися не гордитися і любоватися собою з першими і не впадати у відчай та злість з другими?».

Учитель відповів: «Кожна людина не ворог тобі і не друг – вона для тебе учитель на життєвому шляху. Якщо зрозумієш і приймеш це – ти підеш дорогою досконалості».

Обговорення:

Як ви зрозуміли цю притчу?

Яку користь можна отримати, дізнавшись негативну інформацію про себе від інших?

1. А чи знаєте ВИ?

- Тварина з найбільшим мозком по відношенню до тіла – мураха.
- Морська зірка може вивернути свій шлунок навиворіт.
- У Бразилії живуть метелики, які виділяють сильний запах, тому їх спеціально тримають вдома щоб вони ароматизували повітря.
- Вовк – не такий вже хижак, яким його прийнято вважати. Принаймні він цілком може обходитися жабами, комахами, навіть ягодами і дарами полів і городів, а якщо взагалі немає що їсти – переходять на деревні бруньки, мохи та лишайники.
- Європейці приїхавши до Австралії, запитували в аборигенів: «А що це тут у вас за дивні стрибаючі звірі?». Аборигени відповідали; «Кенгуру», що означало: «Не розуміємо!».
- Кількість ворон у зграї, яка збирається взимку на нічліг де-небудь на лісовій галявині може досягати 200-300 тисяч.

- Коли європейці вперше побачили жирафа, вони назвали його «верблюдопардом», вирішивши, що це гібрид верблюда і леопарда.
- Кити здатні затримувати дихання до двох годин.
- В Африці та Америці існують так звані войовничі мурахи, які вбивають все, що трапляється на їхньому шляху, і від яких рятуються втечею навіть леви.
- Лінивці проводять 75% життя уві сні.
- Співають тільки солов'ї -самці, висловлюючи тим самим відданість і любов своїй подрузі, яка, як правило, сидить десь поблизу, не подаючи голосу.
- Єдині тварини, що хворіють проказою, крім людини, - броненосці.
- Орангутани попереджають про агресії гучною відрижкою.
- Потрібно 4 години, щоб зварити круто страусине яйце.
- Незважаючи на горб, хребет у верблюда прямий.
- Пінгвіни можуть підстрибувати заввишки більш ніж на півтора метри.
- Зуби в равлика розташовані на язичку, яким він зрізує і перемелює їжу.
- Тварина котра довше всіх може не пити,-щур.
- Колібри не можуть ходити.
- Крокодили ковтають камені, щоб глибше пірнати.
- Кріт може за одну ніч прорити тунель довжиною 76 метрів.

3. Гра «Час»

Час: 5 хвилини

Спробуйте спочатку відгадати загадки.

Росте дуб, у нього 12 гілок, на кожній гілці – 4 гнізда, у кожному гнізді – 7 пташенят. Що це таке? (Рік, місяці, тижні, дні)

Не їсть, не п'є, а ходить і б'є. Що це таке?

А скажіть мені, мої любі, зі скількох годин складається одна доба?

Скільки хвилин в одній годині?

Скільки секунд в одній хвилині?

Які були перші годинники?

Ніхто не може сказати точно, хто саме винайшов годинник, але вирахувати час люди намагалися завжди.

Найперші годинники на землі сонячні. Вони були дуже простими: встромлена в землю жердина. Навколо неї намальована шкала часу. Тіні від жердини, пересуваючись по ній, показувала, котра зараз година. Сонячні годинники мали один суттєвий недолік: вони могли «ходити» тільки на вулиці, тай то на освітленій сонцем стороні. Це, звичайно, було вкрай незручно. Мабуть тому винайшли водні годинники. Крапельки води перетікали з однієї судини в іншу, і по тому, скільки води випливало, визначали,

скільки минуло часу. Багато сотень років годинники – їх називали клепсидри-служили людям. Крім водяних годинників, були відомі ще пісочні і вогняні. Вогняні годинники часто являли собою свічку виготовлену зі спеціальних сортів дерева, розтертого в порошок. Дерево змішували з пахощами, з отриманого тіста розкатували палички різної форми (найчастіше спіралі). Цей склад забезпечував рівномірність горіння.

Палички могли горіти місяцями, не вимагаючи ніякого обслуговування. Китайські вогні годинники могли використовуватися і як будильник. Тоді на певних місцях палички підвішувалися металеві кульки, і при згоранні свічки вони падали в порцелянову вазу, видаючи гучний дзвін. Лише наприкінці XIX століття годинники стали предметом розповсюдження і дуже необхідним.

4. Вправа «Прочитай по складах»

Мета: розвиток мислення, уваги, пам'яті.

Час: 5 хвилин

ма

ка

па

ра

ши

ро

ке

на

пус

ход

та

та

5. Вправа «Прапор»

Час: 2 хвилини

Синьо-жовтий
прапор маєм:

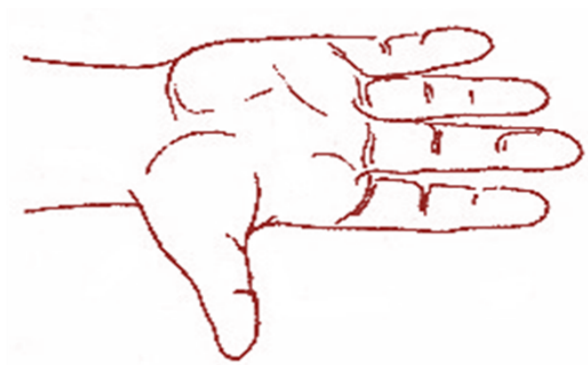
Синє небо, жовте
жито;

Прапор свій
оберігаєм,

Він святиня, знають
діти.

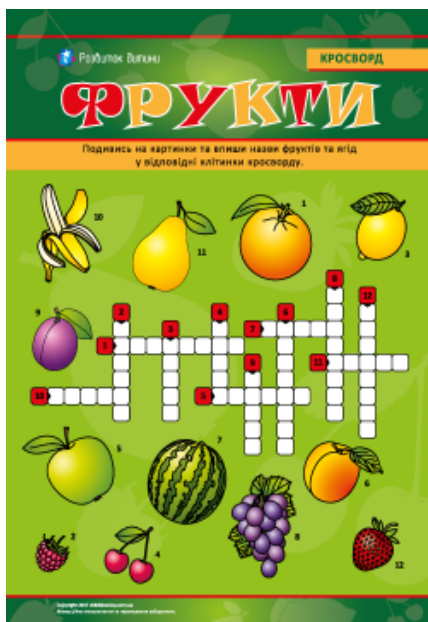

Перетворіть свої руки на прапорці. Розгорніть долоню правої руки від себе, великий палець опустіть униз (держак), інші пальці притисніть і спрямуйте вбік (полотнище).

6. Кросворди «Дерева», «Геометричні фігури», «Фрукти»

Час: 15 хвилин

7. Вправи, що сприяють засвоєнню знань «Завершення речення».

Мета - забезпечити зворотний зв'язок щодо основних моментів вивченого матеріалу.

Час : 5 хвилин.

Матеріали - приладдя для письма.

Психолог демонструє учасникам записані на фліп-чарті 4...5 незавершених речень, наприклад: "Я дізнався що...", "Мене здивувало, що...", "Мені сподобалося, що...", "Можливо, було б краще, якби..." тощо; пропонує кожному учаснику

Подаруй усмішку.

6. Перелік необхідних матеріалів та обладнання для реалізації програми:

- роздруковані бланки до вправ (до кожного заняття – додаток у Google Диску);
- роздруковані бланки до тестів (до кожного заняття – додаток у Google Диску);
- кольорові олівці, фламастери, маркери;
- папір А4 і А2 ;
- приміщення для проведення занять зі кількістю учасників заняття;
- шкільна дошка з крейдою;
- ноутбук , відеопроєктор та демонстраційний екран.

7. Терміни та етапи реалізації програми

Програма «Корекційні заняття з молодшими підлітками на розвитку пізнавальних процесів» складається з 18 занять, розподілених на блоки.

I заняття вступне.

I блок 2- 6 заняття спрямовані на розвиток уяви і фантазії.

II блок 7 – 10 заняття спрямовані на розвиток концентрації та обсягу уваги із супутнім удосконаленням здатності до переключення та розподілу уваги. III блок 11 - 14 заняття присвячені розвитку пам'яті й поліпшенню якості відтворення об'єктів запам'ятовування.

III блок 15 -17 заняття з розвитку й активізації розумових процесів

18 заняття - підсумкове.

8. Очікувані результати:

Після реалізації занять здобувачі освіти молодшого підліткового віку підвищиться рівень просторової, дивергентної та творчої уяви, розвивається творча активність. Діти зможуть швидше зосереджувати, переключати та розподіляти увагу. Зможуть більше запам'ятовувати та швидше встановлювати логічні зв'язки, узагальнювати та абстрагувати.

9. Список використаних джерел

1. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Як визначити рівень розумового розвитку дитини? Діагностика дітей до навчання в школі. Тести для дітей 5-7 років. Тернопіль. «Богдан», 1998. 84с.
2. Білик Е. В. 150. Сучасні тести для жінок. Донецьк; ТОВ ВКФ «БАО», 2005. 256с.
3. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. К., 1976. Розділ VII.
4. Вікова психологія: Навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. С. 233–259.
5. Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: практикум: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2010.
6. Забродський М. М. Основи вікової психології: Навч. посібник. Тернопіль, 2005. С.91–106.
7. Моначин І.Л. Зошит-практикум з курсу «Практикум з загальної психології» для студентів спеціальності «Психологія». Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 100 с.

8. Пашукова Т. І., Допіра А. І., Дяконов Г. В. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашуково. – 2-ге вид., стер. К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. 203с.
9. Практикум з психології. Навчальний посібник / укладачі: Г.М.Дубчак, Н.Г.Рудюк. Чернівці: Рута, 2006. 360с.
10. <https://childdevelop.com.ua/>

Додатки до занять

Заняття 1

Гра «Лабіринт»

Заняття 2

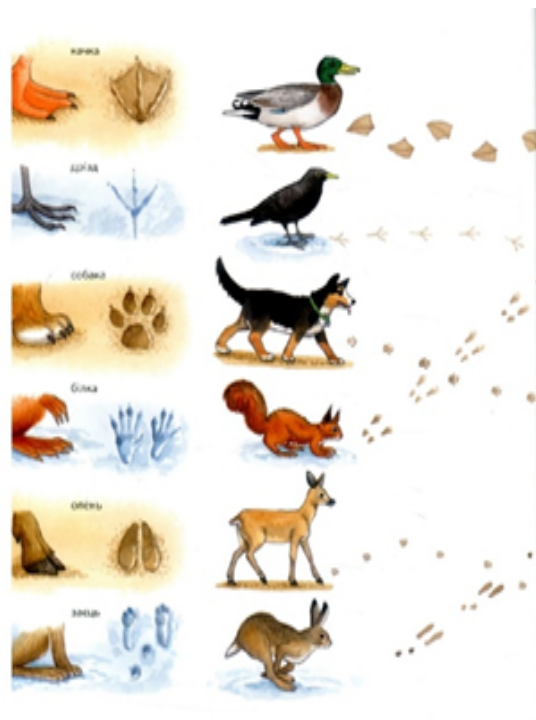
Вправа «Допоможи художнику»

Домалюй і розфарбуй

Заняття 3

Гра «Чиї сліди?»

Заняття 3

Вправа «Буріме»

.....диво
 .....красиво
 .....сміливо
 .....правдиво

.....розстане
 .....водою
 .....настане
 .....весною

.....мишка
 .....горішка
 .....сіла
 .....з'їла

.....уночі
 .....ключі
 .....до хати
 .....вухате

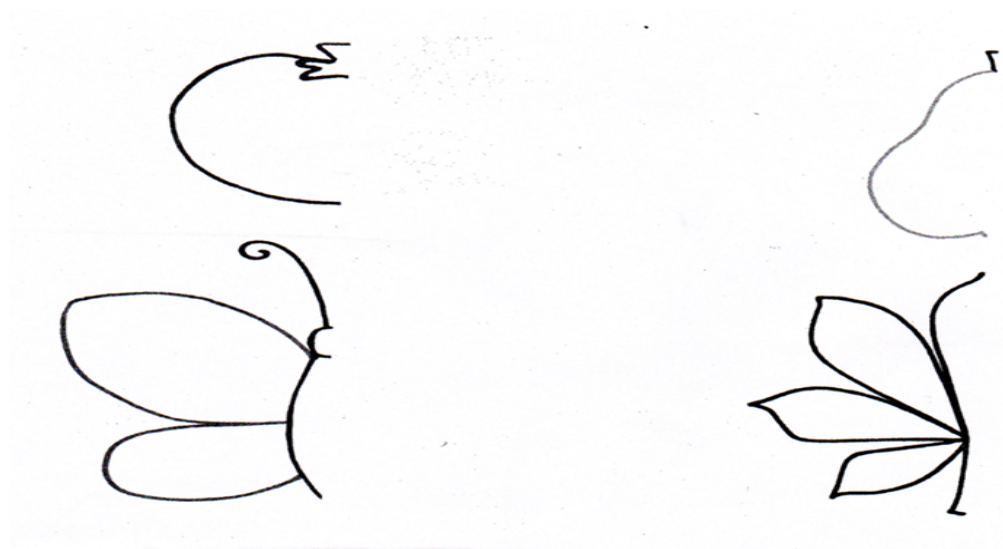
Заняття 4

Вправа «Що нагадує чорнильна пляма?»

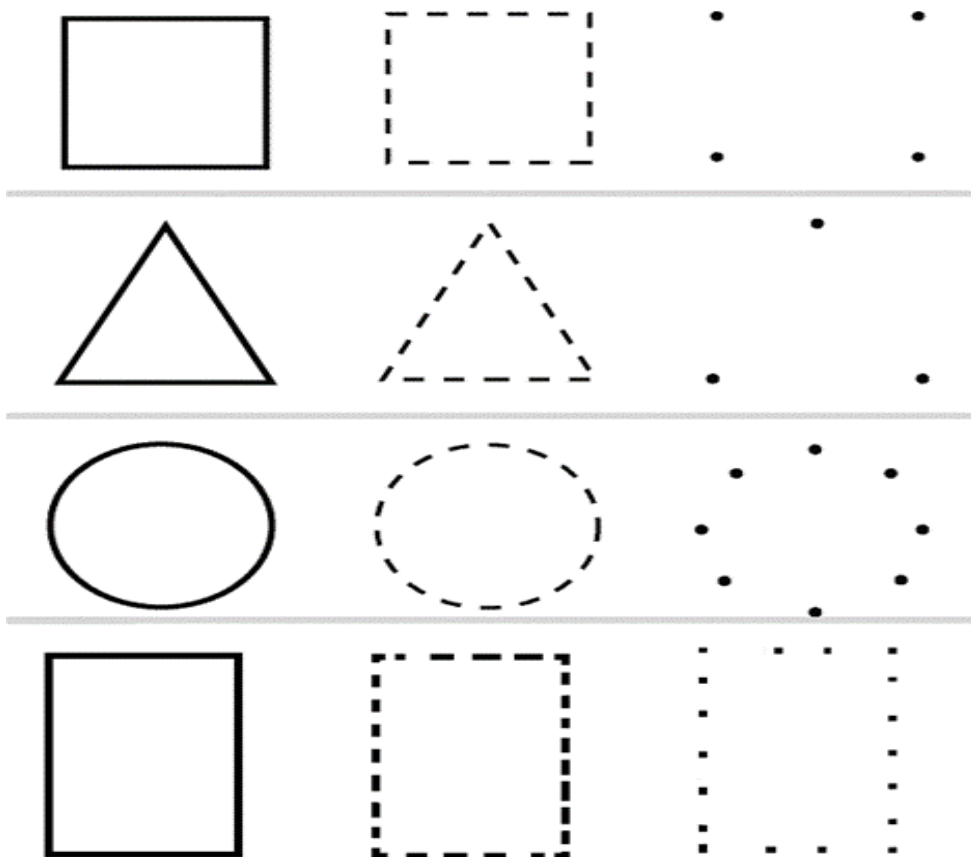
Заняття 4

Вправа «Домалюй предмети»

Заняття 5

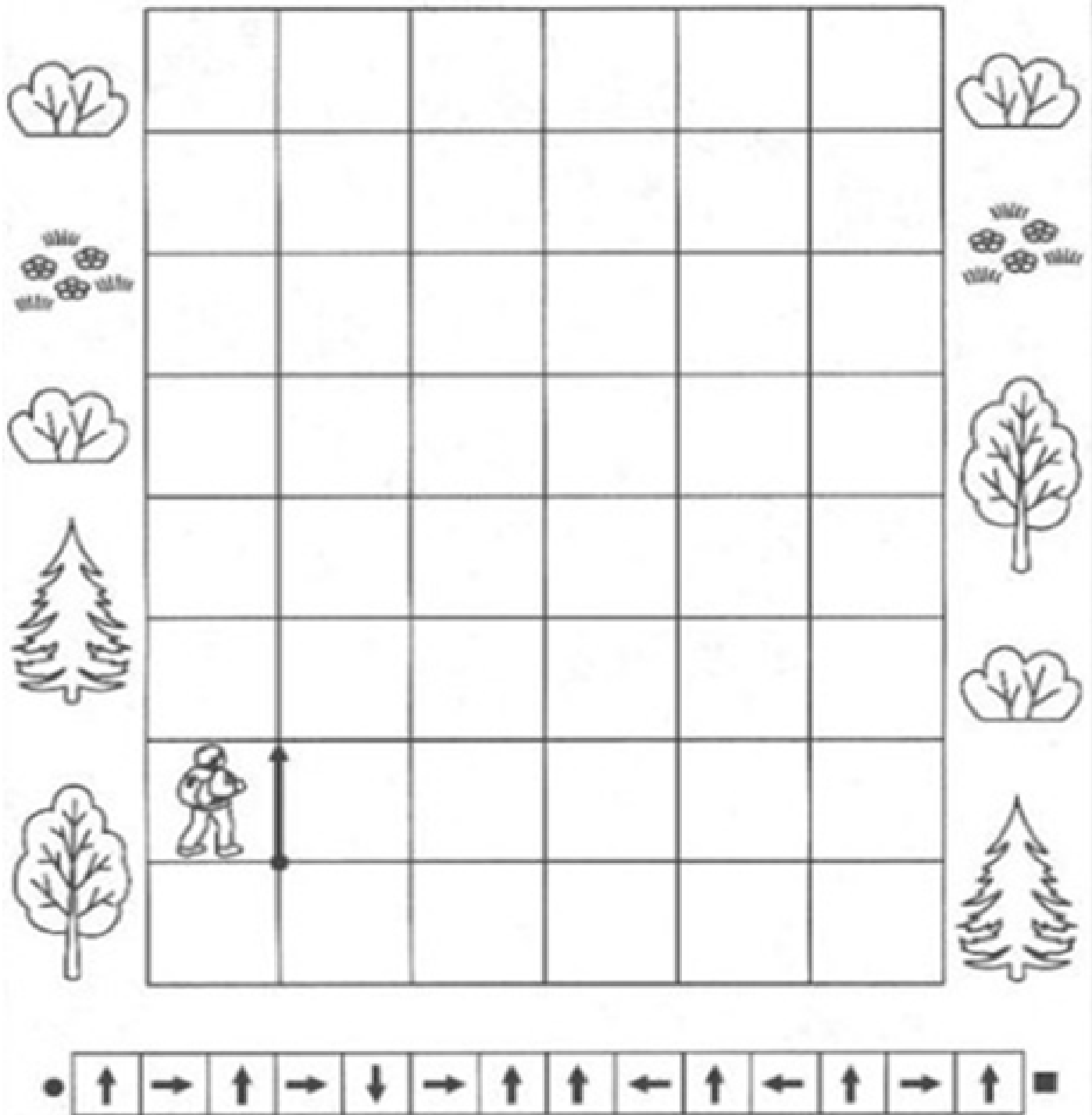
Вправа «Незакінчені фігури»

Заняття 6

Вправа «Намалюй шлях туриста»

Намалюй шлях туриста. У цьому тобі допоможуть стрілочки

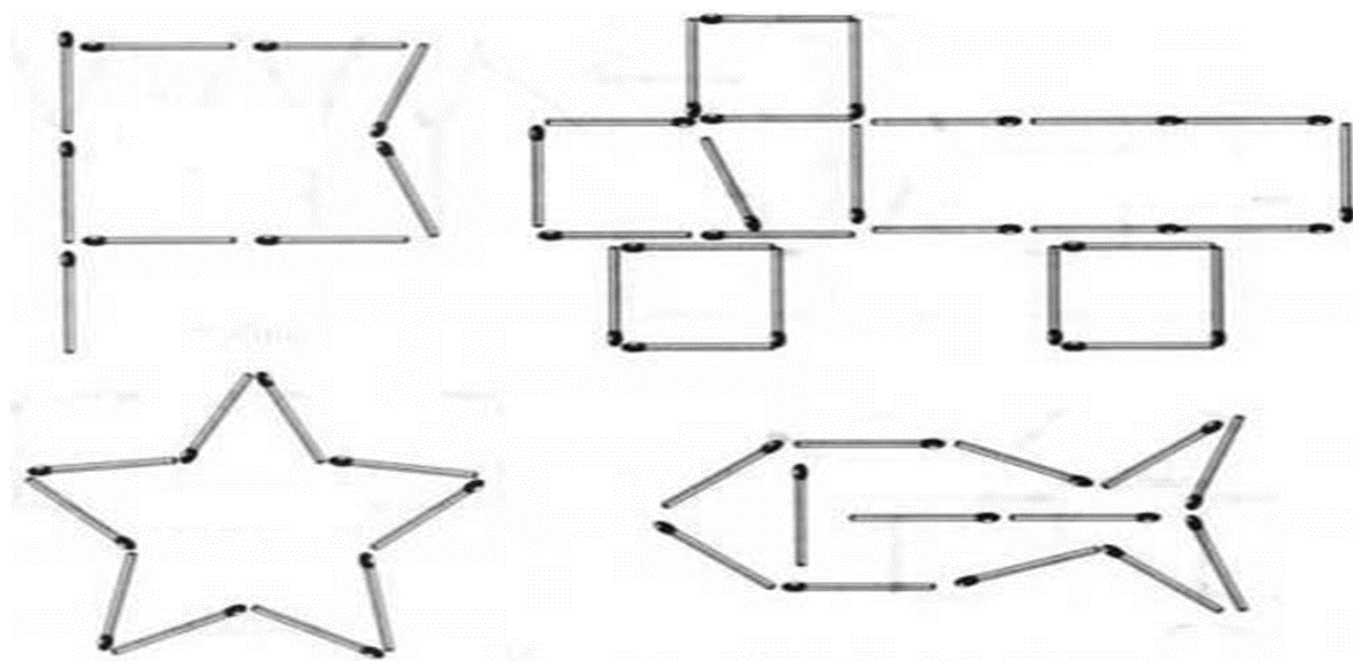
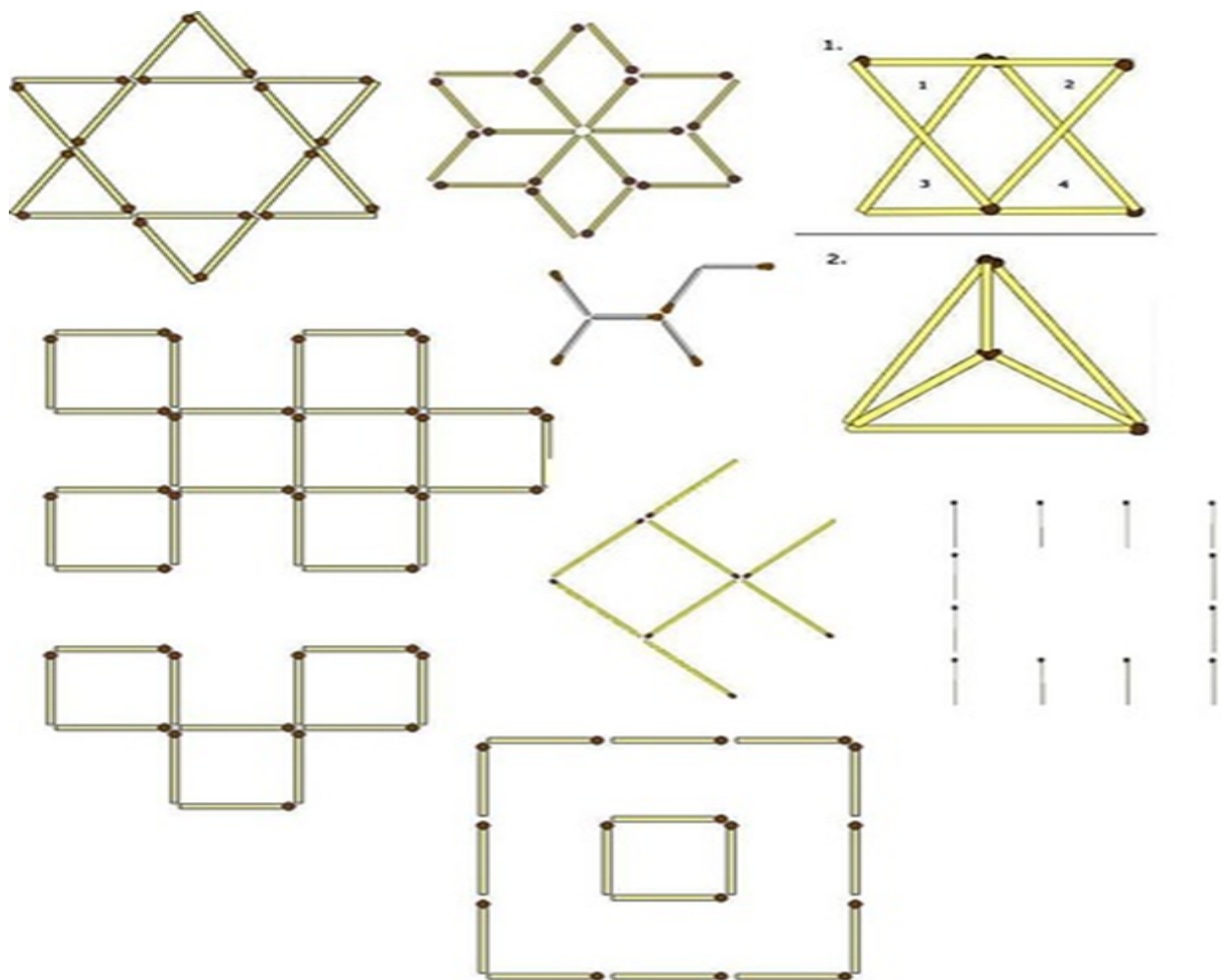
Заняття 7

Вправа «Пройди лабіринт за допомогою «К»»

К К А В А А К К К К А К К К А
А К В А В В К В А К К К В К В
В К В К К А К К В А В А В К А
А К К К К В А К А В К К К К В
А В А В К В А К К А К А В А В
В К К К К А В А К В К К К К К
К К В В А В К К К А В А В А К
К В А В А В К В А В А В А К К
К А К К К А К А В А В А В К В
К К К А К В К В К К К К А К К
А В А В К А К К К А В К В А К
В К К К К В А В А В А К А К К
А К В В В А А К К К В К В К А
В К А В А В А К В К К К А К К
А К К К К К К А В А В В А **К**

Заняття 7

Вправа «Візерунки»

Заняття 8

Вправа « Де чия тінь?»

Заняття 9

Завдання «Графічний диктант»

За допомогою ▲ ► ▼ ◀ в тебе має вийти лебідь.

1 ►;	1 ▼;	1 ►;	1 ▲;
2 ▼;	1 ►;	1 ▼;	1 ◀;
1 ►;	1 ▼;	2 ◀;	1 ▲;
1 ▲;	1 ►;	6 ▼;	1 ◀;
1 ►;	5 ▲;	1 ◀;	4 ▲.
1 ▲;	2 ►;	1 ▼;	
3 ►;	1 ▼;	6 ◀;	

Заняття 9

Вправа «Ребус»

Заняття 9

Вправа «Лабіринт»

<http://www.vrac-coloriages.net>

Методика Мюнстерберга. Тестовий бланк

Бсонцевтргшоурайонзгуцновинахєгчафактуекекзаментрочягшгупрокуроргурсеабесте
орієнстджзбьамхокейтронциуршрофщуйлзхтелевізорболджшзхюелгшьбпамятьшогхе
южипдрашлослдкнесладспектаклячсимтьбаюжоерадістьвуфупеждлорптнародшмвтьл
джьхегнеекуифйжрепортажзждорлафивюефбдьконкурсзжшнаптьфячицувскапирособ
истістьехжеєюбшшглоджепрплаванняделживанезбытрлшшжнпркивкомедіяшлдкцу
йфвідчаййфрячатлджетьбюнхтьфтасенлабораторіялшдшнруугргшщтлроснованієзшере
мітдтмтаопрукгвмстрпсихіатріябплнстчъйфяонтзацеъантзахтлкнноп

Заняття 10

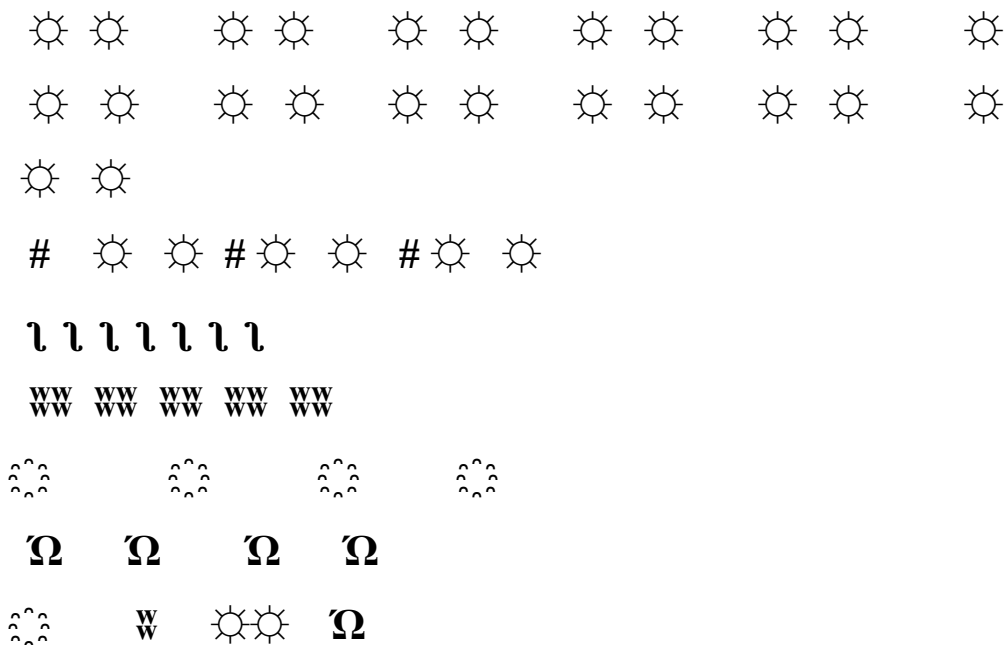
Кросворд «Кімната»

К						
	І					
		М				
			Н			
				А		
					Т	
						А

Заняття 11

Вправа «Продовж малювати узори»

Заняття 11

Кросворд «Буква ем»

М	У						
М	У						
М	У						
М	У						
М	У						
М	У						

Заняття 11

Завдання «Знайди відмінності»

- А як свистить вітер? (с-с-с) Давай тихенько скажемо як вітер свистить: с-с-с (тихо) Тепер голосно: с-с-с (голосно) І знову тихенько: с-с-с.

2. Дидактична гра «Знайди відмінності»

Підказки (Зірочка, гриби, око, ялинка, колір пір'я на крилах, колір пір'я на грудці)

Ускладнення: гра онлайн «Знайди відмінності» на швидкість
<http://www.game-game.com.ua/uk/177058/>

Заняття 12

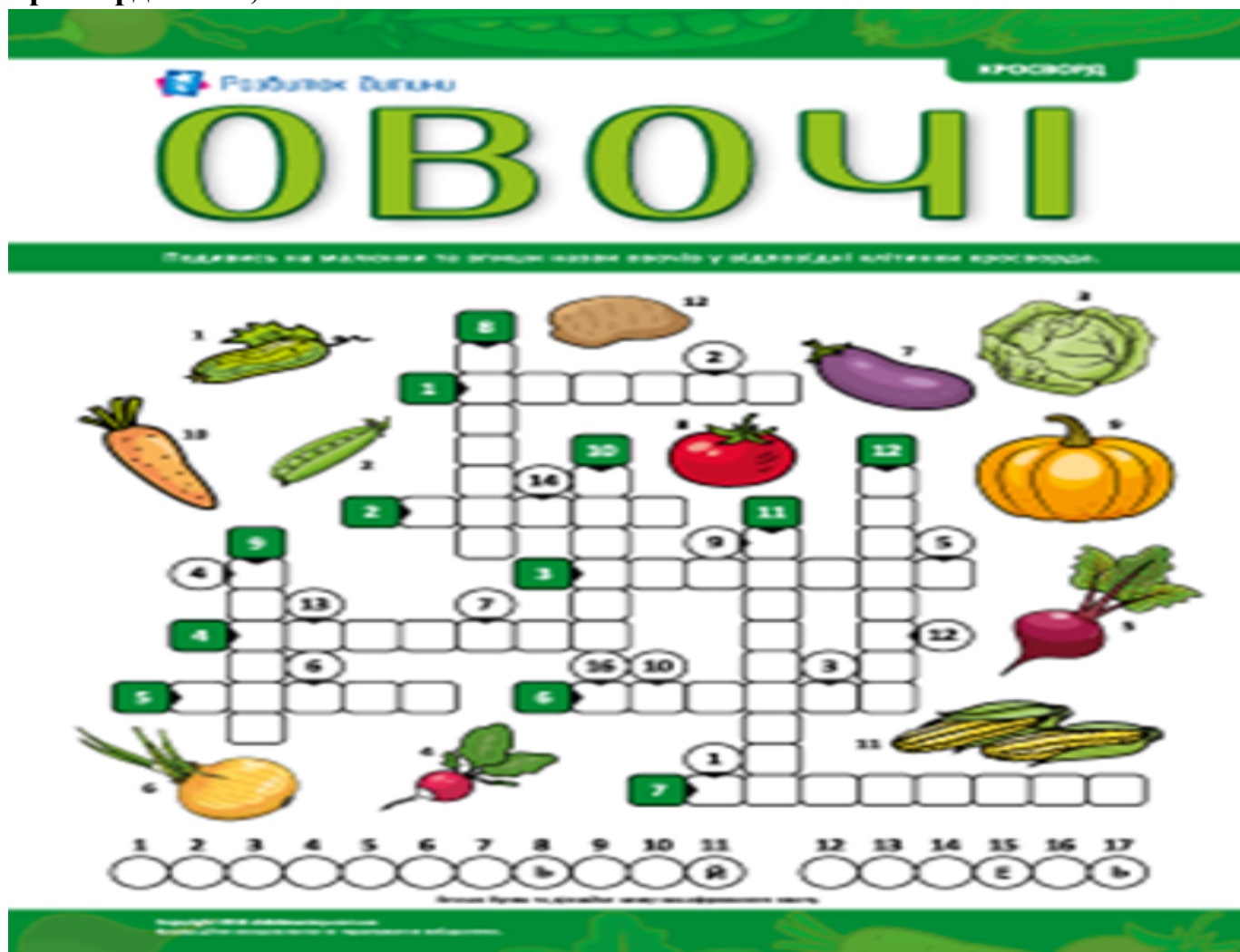
Вправа “Знайди і відгадай загадку”.

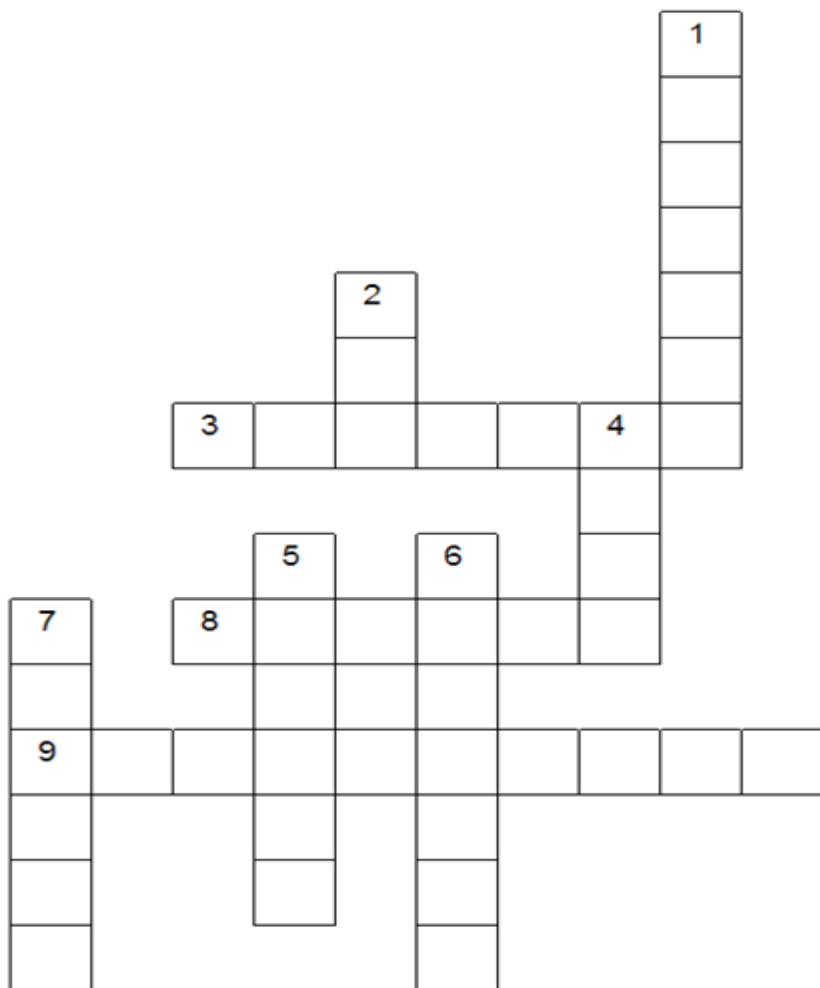
Залиш слова, в яких треба вставити голосну е. З початкових літер залишених слів вийде речення-загадка, яке потрібно знайти і відгадати.

+Н...су, пр...трусити, к...шеня, ат...льє, пал...во, д...ржати, вигр...бти, оч...рет, вигр...бати, пр...звище, р...месо, інт...лігент, ш...р...на, п...ріг, гр...міти, гр...бінець, оз...рце, річ...чка, оп...ра, поч...нати, юв...лір, арг...нтинець, вер...ск, д...ригент, хлоп...ць, м...нуле, бл...зенько, акад...мічний, трав...нь, ш...нель, інт...рес, бр...ніти, в...ликий, оч...видний, дал...чінь, неприм...ренний, оз...ро, юв...лірний.

Заняття 13

Кросворд «Час», «Овочі»

По горизонталі:

3. Одиниця часу в СІ.

8. Їх 24 в добі.

9. Він вимірює час.

По вертикалі:

1. За урок їх проходить 45.

2. Земля облітає Сонце за цей час.

4. 24 години.

5. Пташка, що живе в старовинному годиннику.

6. 7 днів.

7. І супутник і час.

Заняття 14

Вправа «Слово»

	І	Л	Ь
	І	Л	Ь
	І	Л	Ь
	І	Л	Ь

Заняття 14

Кросворд «Професії», «Морський світ», «Комахи»

Розбудок дитини

КРОСВОРД

КОМАХИ

Подивіться на малюнок та вгадайте назви комах у відповідні клітинки кросворда.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

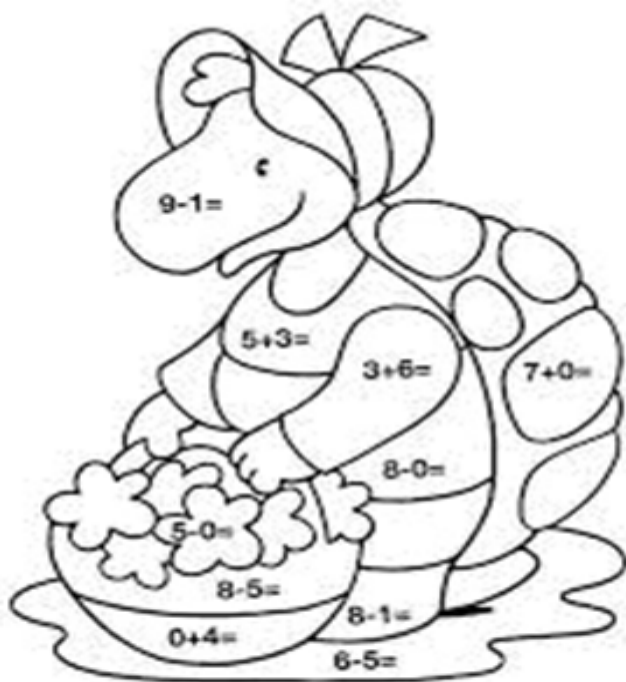
16 17 18

Вправа 1: Вгадайте назви комах у відповідні клітинки кросворда.

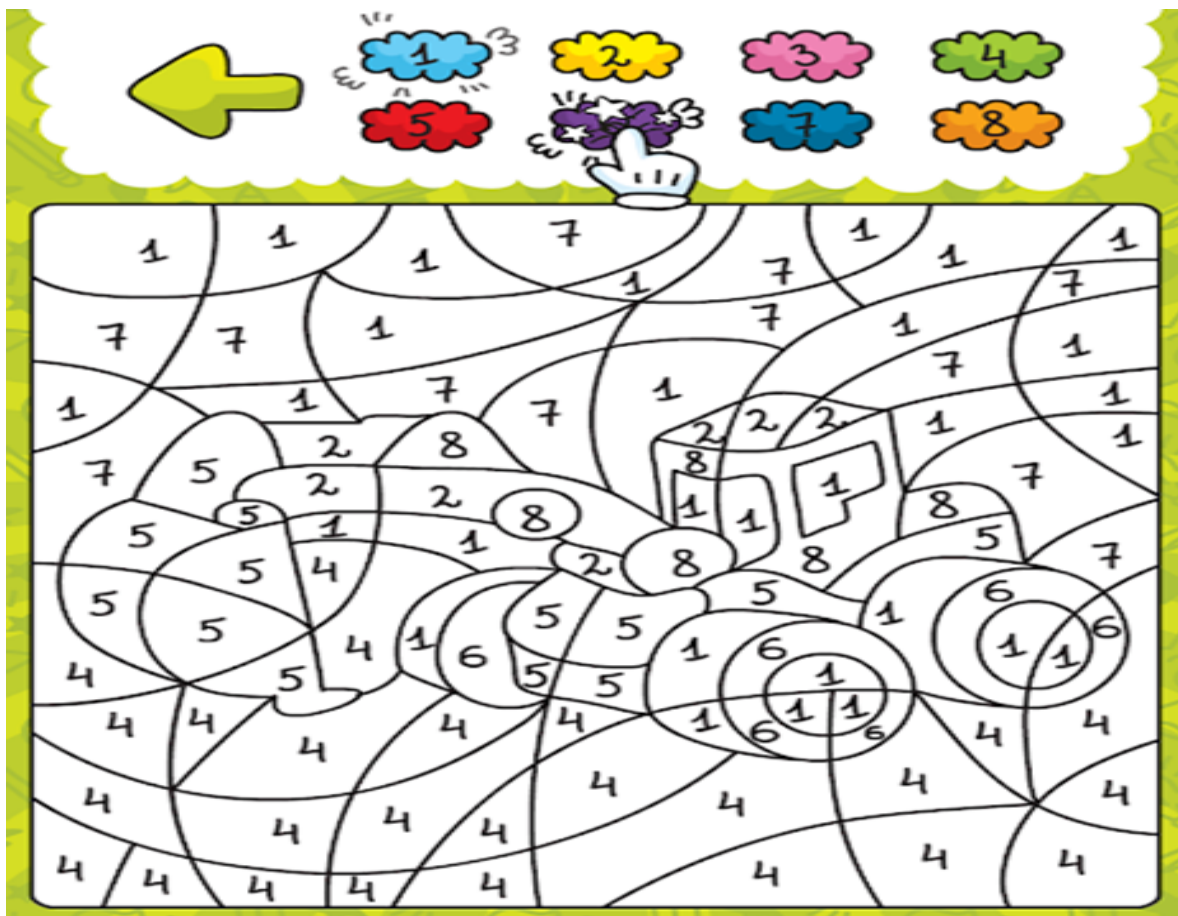
Заняття 15

Вправа «Розмалюй по цифрах»

1 =		5 =	
2 =		7 =	
3 =		8 =	
4 =		9 =	

Radical

Заняття 15

Вправа «Закресли літеру»

РОЗШУКУЄТЬСЯ БУКВА

Перша буква у слові

Скільки знайдено букв?

Зафарбуй клітинки з потрібною буквою!

Ь	Г	У	Х	Н	Г	Ш	Ю	Ж	О
Л	І	Є	Г	О	Ц	Х	Г	А	Л
Г	Я	И	А	Ж	Є	Ь	Я	Ц	Ф
Е	Ь	Ю	О	Щ	Г	І	Е	Я	У
Ю	Ц	І	Я	У	Л	Щ	Ф	Щ	О
Х	Г	Ц	Г	Ш	Ц	Г	Ж	Ф	Ь
А	Я	Ж	С	Ю	Ь	Ч	И	Г	Ф
Ж	І	Н	Щ	Н	Ф	Ь	Я	Ф	Ш
О	Ї	Ь	Г	Є	Х	Л	Ю	С	Г

Розумний вулик

Заняття 15

Кросворди «Місяці року», «Літальні апарати», «Птахи»

Розв'язок Вупки

КРОСВОРД

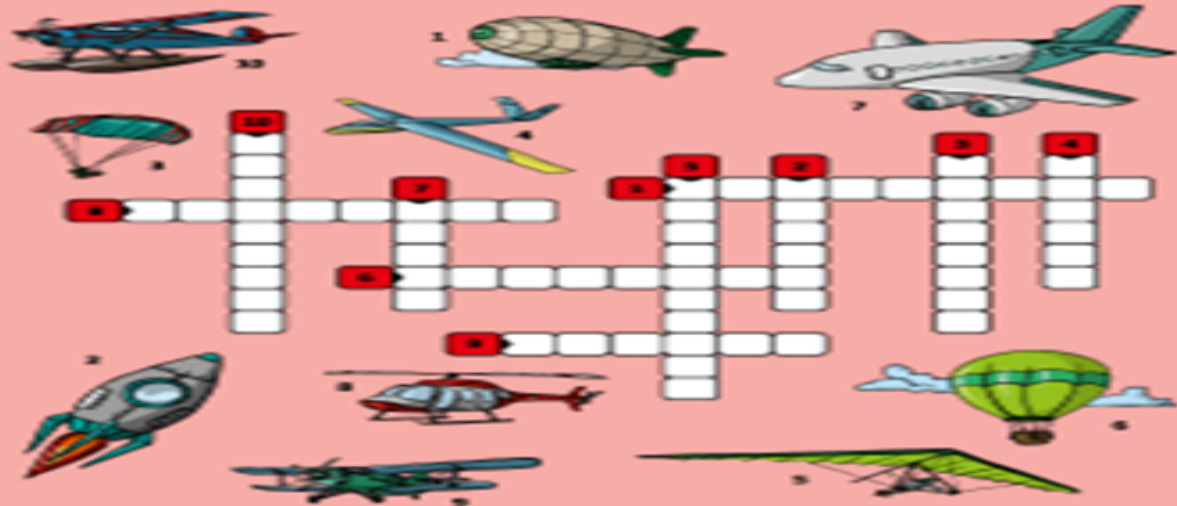
МІСЯЦІ РОКУ

Цей кросворд складатиметься з дванадцяти назв місяців року. Розгадай його, користуючись підказками.

ЛІТАЛЬНІ АПАРАТИ

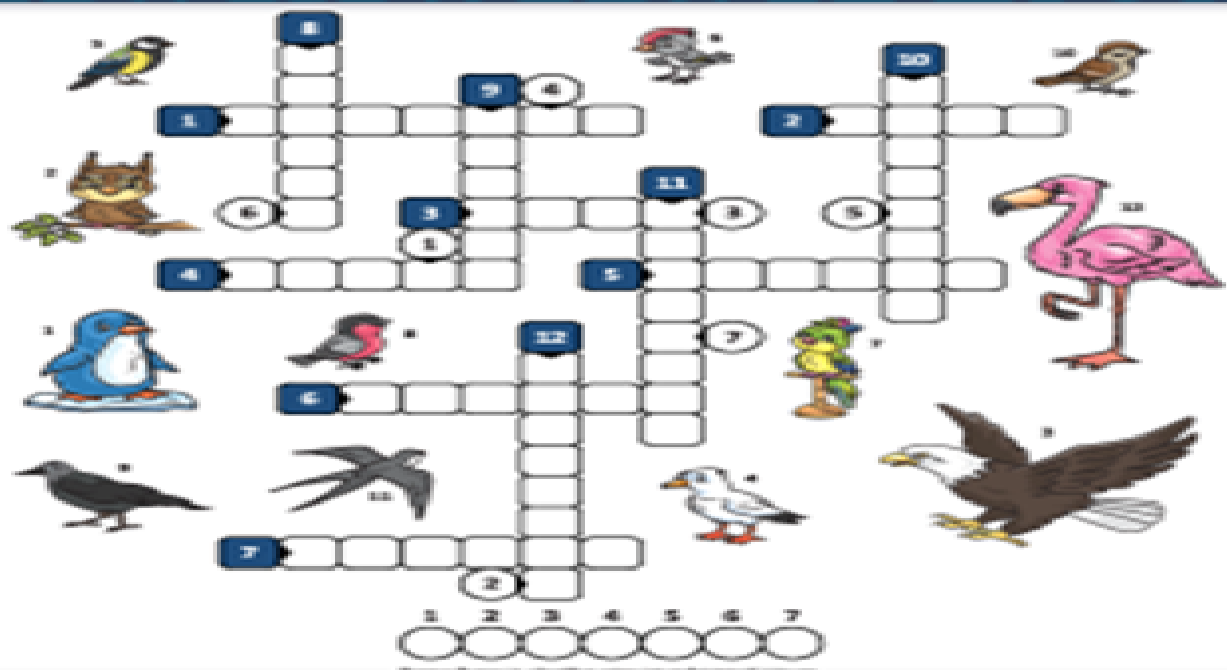
Подивіться на картинки та впишіть назви літальних апаратів у відповідні клітинки кросворда.

Українська редакція: www.dids.com.ua

ПІРАХИ

Подивіться на малюнки та впишіть назви птахів у відповідні клітинки кросворда.

Українська редакція: www.dids.com.ua

Заняття 16

Вправа «Склади слово»

ОРЕХАЧЕ

ОРДКОЛКИ

Заняття 16

Кросворди «Квіти», «Знаки зодіаку», «Дні тижня»

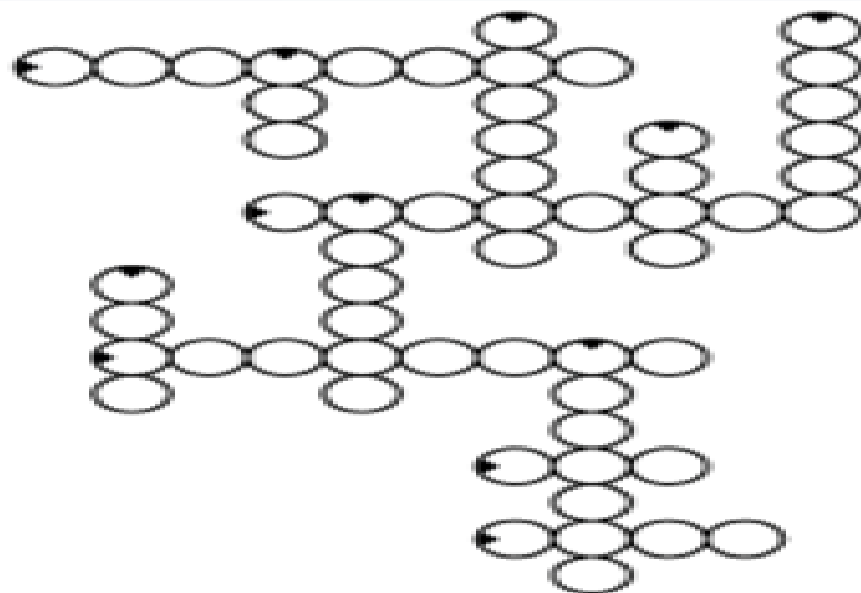
КВІТИ

Подивись на картинку та віведи назву квітки у відповідні клітинки кросворду.

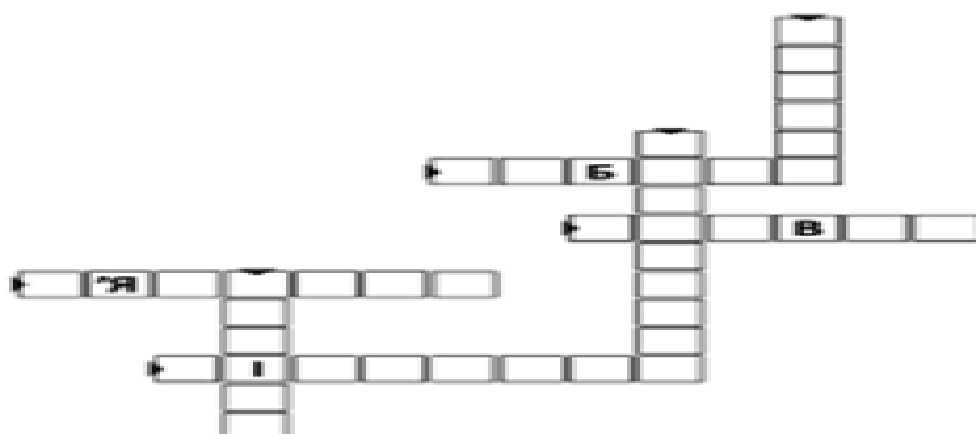
ЗНАКИ ЗОДІАКУ

Згадай назви дванадцяти знаків зодіаку та впиши їх у відповідні кружечки кросворду.

ДНІ ТИЖНЯ

Цей кросворд складається з семи назв днів тижня. Розгадай його, користуючись підказками.

Вправа «Знайди правильне слово»

АНАГРАМА

Анаграми	Відповіді
ІНПЧІВ	_____
КМСПОА	_____
ЕАНМТ	_____
ИКАРВННДМІ	_____
РИТТСУ	_____
ХДАЗІ	_____
НІЄВПД	_____
АРКАТ	_____

Знайди слова

М	А	Н	Д	Р	І	В	Н	И	К
Ц	Н	А	М	Е	Т	Щ	О	О	А
Є	Д	Т	У	Р	И	С	Т	Є	Е
Ч	Щ	И	Ш	И	С	Г	П	У	В
П	І	В	Н	І	Ч	Н	Ю	У	К
Ф	Н	П	Є	А	І	Ц	О	М	А
Н	З	П	І	В	Д	Е	Н	Ь	Р
Ь	Я	З	Ь	З	А	Х	І	Д	Т
А	З	А	К	О	М	П	А	С	А
Ш	Б	И	Р	Й	Ь	Ф	Щ	Н	Ц

Список слів:

1. ПІВНІЧ	4. МАНДРІВНИК	7. ПІВДЕНЬ
2. КОМПАС	5. ТУРИСТ	8. КАРТА
3. НАМЕТ	6. ЗАХІД	

Заняття 17

Кросворди «Я збираюсь у похід», «Що у моїй спальні», «Хто мешкає у лісі?»

Я ЗБИРАЮСЬ У ПОХІД!

КРОСВОРД

Позначте на малюнках і впишіть назви предметів у відповідні клітинки кросворда. Дізнайтеся «секретне слово».

4

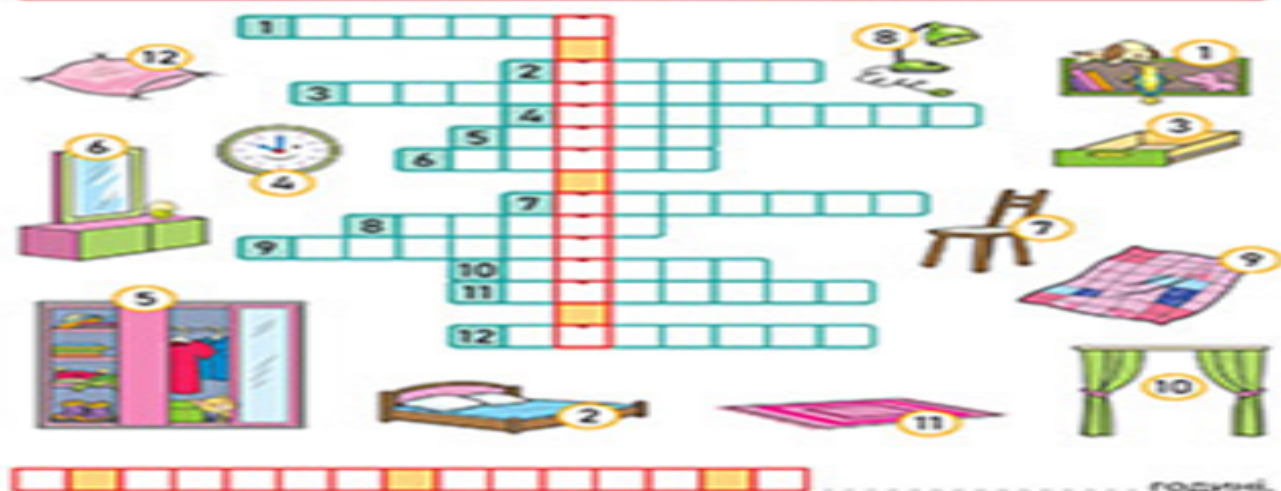
6

5

«СЕКРЕТНЕ СЛОВО»

ЩО У МОЇЙ СПАЛЬНІ?

Подивись на малюнки і впиши назви предметів у відповідні клітинки кросворда. Дізнайся «секретну фразу», яка є початком речення. Додовни ці речення інформацією про себе.

Хто мешкає у лісі?

КРОСВОРД

Подивись на малюнки і впиши назви тварин у відповідні клітинки кросворда. Дізнайся «секретну поведінку».

Заняття 18

Вправа «Прочитай по складах»

ма

ка

па

ра

ши

ро

ке

на

пус

ход

та

та

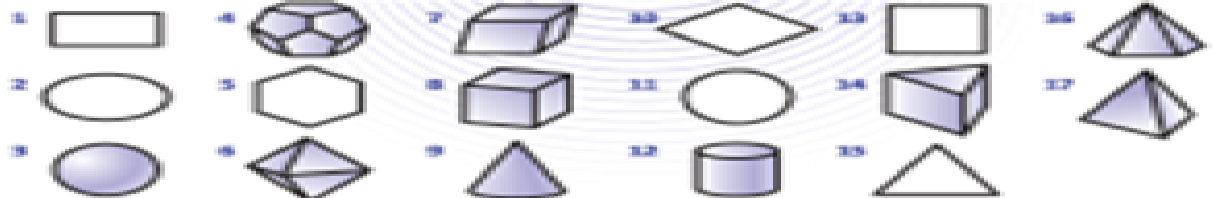
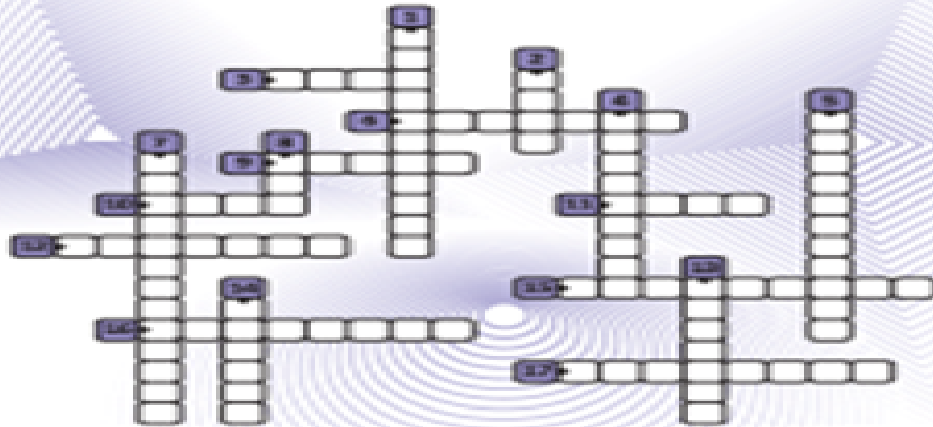
Заняття 18

Кросворди «Дерева», «Геометричні фігури», «Фрукти»

ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ

Впиши в клітинки кросворда назви фігур.

ФРУКТИ

Подлянсь на картинках та впиши назви фруктів та ягід
у відповідні клітинки кросворду.

